

laiškai
lietuviams

1973
sausis
january
1

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” VEIDAS	Redaktorius	1
ŽVILGSNIS Į MENĄ (X)	Feliksas Jucevičius	2
EILĖRAŠČIAI	J. Narūnė	9
UTOPIJA AR CHAOSAS?	A. Paškus	10
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE	Br. Krištanavičius, S.J.	14
PAAUGLIŲ AUKLĖJIMO PROBLEMA	Jonas Miškinis	21
LIETUVIŲ JAUNIMO ŽVILGSNIS Į SPAUDĄ	Daiva Valaitytė	22
“DIDŽIŲJŲ KLAUSIMU” LABIRINTE (III) Dr. Gr. Valančius		25
ŠAMO EŽERO SEKLIAI	Redaktorius	28
KALBA	J. Vaišnys, S.J.	29
TĖVYNĖJE	Danutė Bindokienė	31
TEATRAS	Emilija Pakštaitė, Ina Stravinskytė ir Ramunė Kubiliūtė	33
ATGARSIAI		34

Viršelis ir skyrių vinjetės – Jūratės Eidukaitės.

**LAIŠKAI LIETUVIAMS – Tėvų Jėzuitų leidžiamas
religinės ir tautinės kultūros žurnalas.**

Redaktorius – Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai:
Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas,
Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė.
Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė.
Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636.
Telefonas – 737-8400. Spaustuvė – Immaculata Press, Putnam,
Conn. 06260. Metinė prenumerata – 5 dol., atskiro numerio kaina
50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit
Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class
postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

laiškai lietuviams

1973
sausis
january
XXIV no1

Religinės ir tautinės kultūros žurnalas

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” VEIDAS

Jau žengiame į dvidešimt ketvirtuosius "Laiškų Lietuviams" gyvavimo metus. Peržvelgę šį ilgoką laikotarpį, pamatysime, kad išorinis žurnalo veidas nuolat buvo keičiamas, bet vidujinis visuomet pasiliko tas pats. Išorinį veidą vis keičiame dėl to, kad tas pats, nors ir kaip gražus būtų, per ilgesnį laiką nusibosta. Ir šiais metais jau na dailininkė Jūratė Eidukaitė nupiešė naują viršelį ir naujas skyrių vinjetes. Vidujinis jo veidas buvo aiškiomis linijomis nubrėžtas jau nuo pirmojo numerio, tik ilgainiui vis ryškėjo ir brendo. Pagrindinis šio žurnalo tikslas, kaip jau ne kartą esame rašę, visuomet buvo ir yra tas pats – padėti po pasaulį išsisklaidžiusiems lietuviams religinės ir tautinės kultūros klausimuose.

Kartais vienas kitas skaitytojas prikiša, kad mes nesilaikome šio pagrindinio tikslo, per mažai rašome religiniais klausimais ir visai be reikalo išsileidžiame į nenaudingas politines rietenas. Bet reikėtų čia aiškiai nustatyti, kur yra gryna politika ir nenaudingos politinės rietenos, o kur tokie klausimai, kurie pirmu pažvelgimu gali atrodyti politiškai, bet iš tikrųjų labai glaudžiai rišasi ir su religija, ir su tautybe. Mes jaučiame būtiną pareigą rašyti apie tai, ko mums dabar labiausiai trūksta. O mums tikrai trūksta vienybės, vieni kitų supratimo, jėgų sujungimo bendram darbui ir bendrai kovai už Lietuvos laisvę, už tautinės ištikimybės išlaikymą. Vis minime tuos klausimus, kurie mus labiausiai skaldo, ir visus kviečiame prie didesnės tolerancijos ir pagarbos

kito asmens nuomonei. Vienybė ir santaika yra tiek religinės, tiek tautinės veiklos pagrindas. Jeigu mes nesugebėsime ir nesistengsime vieningai dirbti, jeigu neišmoksime toleruoti kito nuomonės, bet norėsime žūt būt jam primesti tik savo įsitikinimus, tai jau esame kapituliuoję ir pralaimėję.

Kai kurie laiko labai aktualių ir kontroversinių dabarties klausimų bendravimą su tėvyne. "Laiškų Lietuviams" tezė šiuo klausimu jau ne kartą buvo aiškiai pareikšta: reikia skirti pavergėją nuo pavergto lietuvių. O kaip prieiti prie brolio lietuvių, nepadedant ir nepataikaujant okupantui rusui – čia jau keblusis klausimas. Turėtume išmokti ir šį klausimą ramiai svarstyti, kultūringai diskutuoti, kiek galima mums palankiau išspręsti. Tik tos diskusijos bus kultūringos ir naudingos, kurios mus pamažu artins ir jungs; bet jeigu pastebėsime, kad jos mus vieni nuo kitų tolina, tai žinokime, kad ne tuo keliu einame, kad nemokame kultūringai diskutuoti, tad, nenorėdami būti savo tautos žudikai ir kenkėjai, uždarykime savo burnas ir padėkime rašomąsias plunksnas.

Tad didžiausias mūsų naujųjų metų linkėjimas lietuvių spaudai būtų: laikytis spaudos etikos, išmokti kultūringai klausimus spręsti ir spaudos puslapių nemaitinti tokia medžiaga, kurios vieta yra tik šiukšlių dėžės. Teįvyksta stebuklas: tepasidaro mūsų spauda vienybės, jungimo, o ne skaldymo priemonė.

Redakcija

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

X. DIDIEJI POSŪKIAI MENE

Mūsų gyvenimo bėgi veikia praeities įvykiai. Seniai gyvenę žmonės pasako mums daug dar ir šiandien, nes jų iškeltos idėjos tebėra gyvos. Kantas savo "Kritik der reinen Vernunft" antrosios Iaidos išangoje pastebi, kad beveik visose pažinimo plotmėse mes susiduriame su revoliucionieriais. Reikia dar pridurti, kad menas nesudaro išimties. Didžiųjų užmojų žmonės pajėgę poetinei pasaulio vizijai duoti naujas formas ir tuo pačiu pasukti meną nauja linkme.

Mokslininkas nori pažinti pasaulį, o menininkas – juo žavėtis. Jei mokslininkas nori progresuoti, tai jis turi žinoti faktus, o jei menininkas nori žavėtis, tai jis turi pajėgti dalyką išgyventi. Menininkas žvelgia į pasaulį savaip. Jis susižavi pasauliu ne todėl, kad jį suvokia protavimo veiksmu, o labiau todėl, kas jį tiesiogiai pajaučia. Jis nestebi dalykų pasyviai. Žiūrėti į pasaulį jam reiškia ne tik nukreipti savo akis į jį, bet ir perleisti jį per savo jausmų ir vaizduotės prizmę. Savo apraiškų visuma pasaulis lyg ir prabyla į jo emocijas ir vaizduotę. Mokėti panaudoti vaizduotę bei pojūčius yra, gal būt, užvis svarbiausias dalykas menininkui. Aišku, menininkas vadovaujasi savo logika, bet toji logika yra ne tik pažinimo, o ir pajautimo logika. Menininkai tampa didžiais ne tik todėl, kad suvokė dalykų esmę, bet ir todėl, kad jie giliai juos pajautė ir išgyveno. Įdomu, kad skirtingais laikotarpiais menininkai skirtingai suvokė ir skirtingai išgyveno pasaulį. Jie žvelgė į pasaulį visad savo amžiaus akimis. Kad taip iš tikrųjų yra, tai liudija meno praeitis.

Kai mes sustojame prie XIII ir XIV amžiaus meno kūrinių, tai realizuojame, kaip šis laikotarpis yra svarbus tolimesnei meno raidai. Mes matome, kad Europoje poetinė pasaulio vizija pradėjo pamažu įgauti naują formą, kuri greitai gavo gotikos vardą.

Ji dominavo ne tik architektūroje, ne tik vitražuose, bet ir tapyboje. Šis naujasis stilius gimė Prancūzijoje ir paskui paplito kituose Vakarų Europos kraštuose. Tačiau Italija sudarė išimtį. Jos menininkai skyrėsi įvairiais būdais nuo šiaurės kraštų tapytojų. Niekada jie nepamiršo esą romėnų ir pirmųjų krikščionių palikuonys. Ši išimtis gavo pačią aiškiausią ir labiausiai išbaigtą išraišką Giotto kūryboje. Jis gimė Florencijos apylinkėse tryliktojo amžiaus antroje pusėje. Mes žinome, kad jo paveikslai buvo laikomi naujoviškais ir nuostabiais. Iš tikrųjų, jis yra pirmasis dailininkas, kuriuo šiandien tiek pat žavimasi, kaip jo paties laikais.

Giotto kūryba išliko trijuose freskų ansambliuose – San Francisco viršutinėje bazilikoje Asyžiuje, Scrovegni koplyčioje Paduvoje ir Santa Croce bažnyčioje Florencijoje. Tikrai autentiška yra ir Uffizi galerijos "Madona". Kur glūdi šių kūrinių "naujoviškumas"? Žvelkime į "Kristaus apraudojimą" ar "Šv. Pranciškaus laidotuves". Tuoju krinta į akis stambios ir paprastos figūros. Meno kritikai vadina jas monumentalinėmis, nes jos primena akmens paminklus, pastatytus galutinai visiems laikams. Aišku, tai nekliaudo Giotto žmonėms būti jaučiančiomis būtybėmis. Nors jo personažų gestai ir veido išraiška turi truputį teatrališkumo, tačiau matome, kad jie nėra tik žiūrovai, o dalyviai. Jie taip prabyla į mus, jog ir mus priverčia dalyvauti Kristaus apraudojime ir Pranciškaus laidotuvių liūdesyje. "Giotto yra genialus mąstytojas", sako Cielly, "kurio perveriantis žvilgsnis įsiveržia į sielų gelmes ir kurio stipri ranka žino, kaip išreikšti paslaptis".³⁴ Bet kompozicija yra tas dalykas, kuris padaro Giotto paveikslus didžiais meno kūriniais. Visumos loginė struktūra, antraeilių elementų subordinacija dramatiniam centrui, kaip pagrindinio vyksmo "ašiai", figūrų organiška

vienybė – štai Giotto naujoviškumas ir didybė. Šios rūšies kompozicija pasižymi aukščiau minėtieji freskų ansambliai ir Uffizi "Madona". Pastarosios architektūrinis fonas yra gotinis ir paprastas, ir šiuo atžvilgiu ji yra artima to meto vakarietiškajai tapybai, o savo iškilmingu didingumu giminiuojasi, be abejo, su bizantiškuoju menu.

Giotto yra visuotinai pripažįstamas Vakarų tapybos tėvu, ir Scrovegni koplyčios freskai yra laikomi svarbiausiu jojo kūriniu, itališkojo *trecento* šedevru. Jį padaro neeilinė meno figūra dar ir tai, kad po jo beveik per šimtą metų neatsirado žymesnių dailininkų. Su pagrindu Leonardo da Vinci pastebi, kad po Giotto atsiveria "imitatorių amžius". Juos visus mes sutalpiname po "internacionalinės gotikos" etikete. Išimtį, aišku, sudaro sienietis Simone Martini, bet tai išimtis, kuri patvirtina taisyklę.

2

Kas domisi menu, tas nuolatos susiduria su Florencijos vardu. Iš viso, be jos sunku įsivaizduoti vakarų meną apskritai. Kas antikiniiais laikais buvo Atėnai, naujaisiais amžiais – Paryžius, tas renesanso Italijai buvo Florencija. Minėjau jos vardą sąryšyje su Medici koplyčiomis. Bet be Michelangelo ščia gimė ir gyveno dar daugelis kitų meno milžinų – Cimabue ir Giotto, Ghiberti ir Angelico, Luca Della Robbia ir Filippo Lippi, Paolo Ucello, Botticelli ir Leonardo da Vinci. Tačiau dabar ne apie juos kalbėsiu, o apie Masaccio, kuris su architektu Brunelleschi ir skulptoriumi Donatello yra tikrieji renesanso pirmtakai.

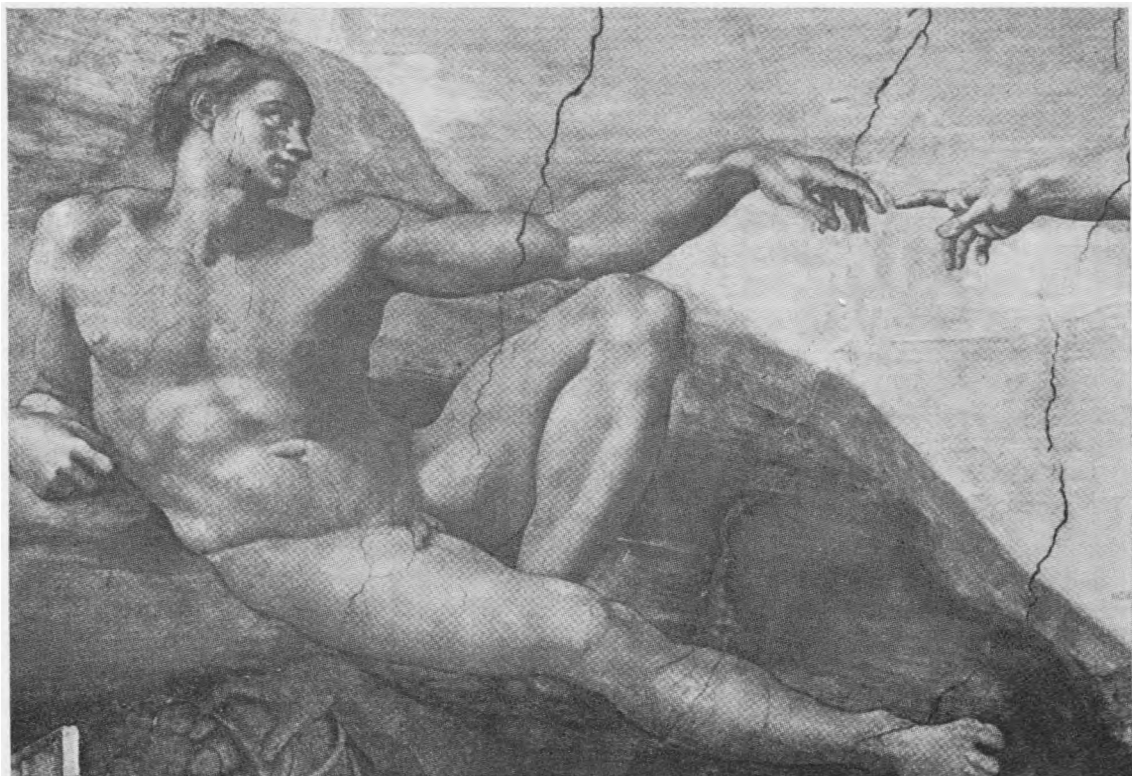
Florencija yra pilna didžių meno paminklų, o gal, tiksliau sakant, ji yra ištisai tik vienas nuostabus meno paminklas. Su Florencija gali lenktyniauti tik Toledo ir Atėnai, bent man taip atrodo. Uffizi ir Pitti galerijos, katedra, Giotto varpinė ir krikštykla, Šv. Morkaus muziejus ir Akademijos galerija, Medici koplyčios ir begalės bažnyčių saugo neįkainojamus meno turtus. Kitoje pusėje Arno upės yra S. Maria del Carmine bažnyčia. Ji nepasižymi savo architektūra ir jos išorė, kaip ir vidus, atrodo

skurdžiai, bet vis dėlto joks meno mėgėjas negali jos aplenkti. Joje yra ir Brancacci koplyčia, kurios freskai yra tarp pačių svarbiausių ir revoliucionieriškiausiu itališkojo meno kūrinių renesanso priešaušryje. Čia kaip tik darbavosi Masolino ir jo mokinys Masaccio, didysis *quattrocento* inovatorius.

Masaccio gyvenimas – tai lyg trumpa liūdna daina, liūdnai užbaigta. Jis gimė 1401 m. gruodžio mėn. 21 d. San Giovanni Valdome kaimelyje, ir jo tikrasis vardas yra Tomas Cassai. Būdamas penkerių metų, neteko tėvo. Jo motina netrukus vėl ištekėjo už vieno kaimo senio. Atrodo, kad berniuko vaikystė nebuvo laiminga. Jis bėgiodavęs su savo jaunesniu broliuku kaimelio gatvėmis bei laiptais, ieškodamas skaidresnio pasaulio ir jaukesnės užuovėjos. Kai motina antrą kartą tapo našlė, tai šeima persikėlė į Florenciją. Paskui sužinoje, kad dvidešimties metų Masaccio įstojo į to meto, sakytume, meno mokyklą – Arte dei Medici e Speciali. Pora metų vėliau, jis jau darbavosi su Masolino. 1428 metais Masaccio išvyko į Romą, ir rudenį mirtis pakirto jo gyvybę, vos jam sulaukus dvidešimt septynerių metų.

Masaccio pats svarbiausias darbas yra Brancacci koplyčios dekoracijos. Freskus pradėjo Masolino, tęsė Masaccio ir užbaigė penkiasdešimt metų vėliau Filippino Lippi. Freskų pagrindinis siužetas yra šv. Petro gyvenimo epizodai, o pora vaizdų yra paimta iš "Pradžios" knygos. Pasakojimai išdėstyti kvadratais ir tokioje perspektyvoje, jog jų visuma sukelia realios erdvės įspūdį. Realumu alsuoja ir personažai. Kristus, šventieji ir angelai atrodo kaip šios žemės susimąsčiusios būtybės. Freskai yra neblogai išsilaikę, tik gaila, kad jų apšvietimas, kaip paprastai Italijos bažnyčiose, yra apgailėtinai menkas.

Masaccio darbo yra keli freskai, bet jam užtikrino vardą ir amžiną garbę "Mokestis" ir "Pirmųjų tėvų išvaymas", kuris yra vienas pačių didžiausių meno šedevrų apskritai. Ščia vaizdas pasiekia tokį dramatinį intensyvumą ir yra išreikštas tokiu plastišku šviesių ir tamsių spalvų žaismu, jog, ro-

Michelangelo

Žmogaus sutvėrimas

dos, matytum prieš save gyvus kūnus. Abi figūros pagautos gilaus skausmo momentu. Ievoje tarsi sukaupta visa neviltis, ir joje gimstantis drovumo jausmas tiesiog praby-la į mus jos rankų gestais. O Adomas savo rankomis uždengia veidą, lyg kad akimis neišvystų savo nedalios. "Mokesčio" siuže-tas paimtas iš evangelijos, kur Jėzus, parei-kalautas mokesčio, liepia Petruui eiti prie jūros ir pirmos užkibusios žuvies nasruose rastą pinigą atiduoti mokesčių rinkėjui. Šis epizodas vaizduojamas trilogija, nors ir ta-me pačiame kalnų papėdės fone, kur ma-tyti išsimėtę žaliuojantys medžiai. Centre su apaštalais stovi Kristus, kuriam mokes-čių rinkėjas kelia klausimą; kairėje mato-me prie vandens parklupusį Petrą su iš-traukta žuvimi, o dešinėje, prie namo, vėl tą patį Petrą, atiduodantį denarą muitinin-kui. Kaip kiti, taip ir šis paveikslas įdomus užkariautąja erdve. Masaccio tai pasiekia ne tik perspektyvos dėsnių tobulu pritaiky-

mu, bet taip pat tridimensinės formos iš-gavimu šviesa ir šešėliu. Tai matome Ado-mo ir Ievos figūrose, tai randame ir šio fres-ko personažų ansamblyje Trecento dailinin-kai, neišskiriant Giotto, pritaikydavo šviesą be jokios taisyklės, tik tam, kad moduliuo-tų spalvą. Masacciui šviesa tarnauja perso-nažų ir daiktų reljefo išgavimui ir atstumo įspūdžio tarp skirtingų daiktų ir tarp to pa-ties daikto skirtingų dalių sukėlimui.

Santa Maria Novella bažnyčioje, taip pat Florencijoje, yra "Šv. Trejybės" freskas. Nukryžiuotasis Kristus yra laikomas už jo stovinčiojo Dievo Tėvo, šalia Marija ir Jo-nas. Kampuose žemai, lyg prieš paveikslą, suklupę mecenatai. Savo masyviomis ir di-džiomis figūromis šis paveikslas primena Giotto. Bet kartu ir aiškus skirtumas tarp jūdviejų: Giotto figūros panašios į iškaltus akmenis, o Masaccio atrodo padarytos iš kūno ir kraujo. Giotto yra aiškiai vidur-amžių žmogus. Jis tesidomi pasakojimu, o

ne tikrove. O Masacciui tik tikrovė yra svarbi. Štai kodėl jis jau renesanso žmogus. Tai jaučiame, kai žvelgiame į "Nukryžiuotąjį", kuris priklauso Pizos altoriui. Jis yra šiuo metu Capodimonte muziejuje, Neapolyje. Kaip "Šv. Trejybės" freskas, šis paveikslas pasižymi linijine perspektyva bei figūrų iliuziniu modeliavimu. Vienas ir kitas elementas yra tikrai revoliucionieriški anam meno laikotarpiui.

3

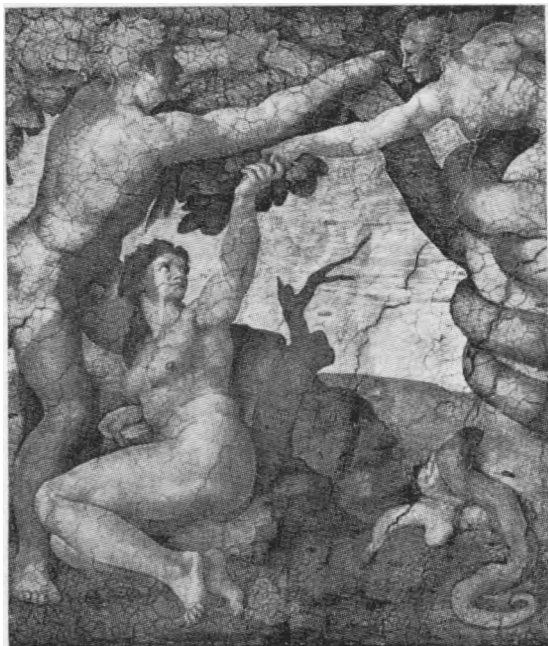
Sekantis posūkis mene sutampa su vėlyvuju renesansu, kurį, kaip žinome, domino trys milžinai – Leonardo da Vinci,

Michelangelo ir Rafaelis. Gigantiški yra ir jų kūriniai, kurie yra taip gerai žinomi, kaip ir jų kūrėjai. Kas nežino Leonardo "Mona Lizos" ir "Paskutinės vakarienės", Rafaelio salių Vatikane bei joje madonų ir Michelangelo Sikstinos koplyčios freskų? Visi tie kūriniai yra tokie nuostabūs ir nepakartotini unikumai, jog yra neįmanoma pasakyti, kuris kurį viršija. Vieni laiko "Moną Lizą" vakarų meno viršūne, kiti randa panašius superliatyvus Rafaelio kūriniams. Nėra abejonės, kad Leonardo ir Rafaelis užima išskirtiną vietą ne tik itališkojo renesanso mene, bet vakarų mene apskritai. Bet kartu

Giotto

Kristaus apraudojimas

Michelangelo

Gundymas

dauguma pripažįsta ir turi pripažinti, kad Sikstinės koplyčios lubų freskai yra svarbiausias epochinis kūrinys. Visi minėti kūriniai yra neeiliniai, bet šie freskai yra labiausiai neeiliniai tarp visų neeilinių kūrinių.

Kai popiežius Julius II įsakė Michelangelui išdekoruoti Sikstinės koplyčios lubas, tai jis buvo jau išgarsėjęs kaip to meto žymiausias skulptorius. Nors tapyba jam nebuvo svetima, nes Florencijos siniorijai buvo nupiešęs "Cascinos mūšį", tačiau jam kaltas buvo mielesnis negu teptukas. Todėl iš pradžių jis nesutiko apsiimti freskų darbo. Bet popiežiaus valiai argi pasipriešinsi? Net ir jo pabėgimas iš Romos nieko nepadarė. Norom nenorom Michelangelo pradėjo darbą 1508 metais. Popiežius liepė vaizduoti dvylika apaštalų, o likusią tuštumą užpildyti ornamentais. "Tai bus labai vargdieniškas kūrinys", pasipriešino Michelangelo. "Kodėl?" — paklausė popiežius. "Nes apaštalai buvo irgi vargdieniai". Popiežiui patiko Michelangelo atsakymas ir leido jam daryti, ką jis nori.

Dideli žmonės turi didžius užmojus. Michelangelo buvo didžiausias iš didžiųjų.

ir todėl jo Sikstinės freskų planas buvo didžiausias iš didžiųjų meno užmojų. Galingu savo žvilgsniu jis perbėgo lubas ir matė, kaip jos atrodys, kai darbas bus baigtas. Jo vizija aprėpė visą kūrimo istoriją ir visus įvykius, susietus su žmogaus išganymu. Šviesos atskyrimas nuo tamsos, saulės ir mėnulio kūrimas, Adomo ir Ievos sutvėrimas, jų puolimas ir bausmė, tvanas ir kiti įvykiai turėjo susiliesti į vieną panoraminę visumą. Lyg kad to dar būtų neužtekę, jis nutarė prie šios dieviškosios ir žmogiškosios epopėjos prijungti tuos, kurie ruošė Kristui kelią. Kaip jo pirmtakus pagal kūną, taip ir tuos pagal malonę, t.y. pranašus ir sibiles. Planas buvo grandioziškas ir kartu gąsdinantis ne tik dėl kosminės vizijos, bet ir dėl pačių dimensių, nes koplyčios lubos buvo šešiasdešimt pėdų ilgio ir trisdešimt šešių pėdų pločio. Michelangelo įvykdė savo planą per ketverius metus, ir meno pasaulis praturtėjo nauju stebuklu, kurio dar niekas nepajėgė ne tik viršyti, bet ir jam prilygti.

Iš dalies Michelangelo sukurtasis pasaulis primena Giotto ir Masaccio monumtališkumą, bet kartu ten matome tokią veiksmo įtampą, kokios niekur kitur nematome. Šios masyvios figūros, tobulesnės negu gali būti, nėra gamtos būtybės, o Michelangelo vaizduotės idealizacijos, ir tai jo kūrybinio akto apogėjuje. Jis sukūrė tokių formų įvairumą, kokio dar niekas neišgavo. Michelangelo kūryboje viskas liejasi į *kūlimo* paslapties viziją. Skriejantis Dievas yra ne kas kita, kaip pati begalinė kūrimo galia. Priešingai, Adomas priklauso aiškiai žemei, iš kurios yra padarytas. Raskime to lemtingojo momento kitą kūrinių, kuris prilygtų Michelangelo vizijos jėgai? Gundymo scenoje Adomas ir Ieva pavaizduoti žmogiškojo pavasario grožyje, o po nuodėmės — koks pasikeitimas, nors Masaccio tą pačią sceną perdavė kur kas dramatiškiau. Įspūdingas yra ir pranašas Jeremijas. Kaip jo visa energija atrodo sukaupta mąstymo akte. Kažką panašaus matome tik Rodino "Mąstytojuje". Ir taip mes galėtume eiti nuo vienos scenos prie kitos, nuo vieno

personažo prie kito, ir vis rastume ką nors naujo ir nematyto. Michelangelo kūrybos pasaulis yra beveik neišsakomas. Aišku, jojo interpretacija gali būti ir iš tikrųjų yra labai įvairi. Ir tai turi mūsų nestebinti. Juk neišsakomai įvairus yra ir jojo formų pasaulis.

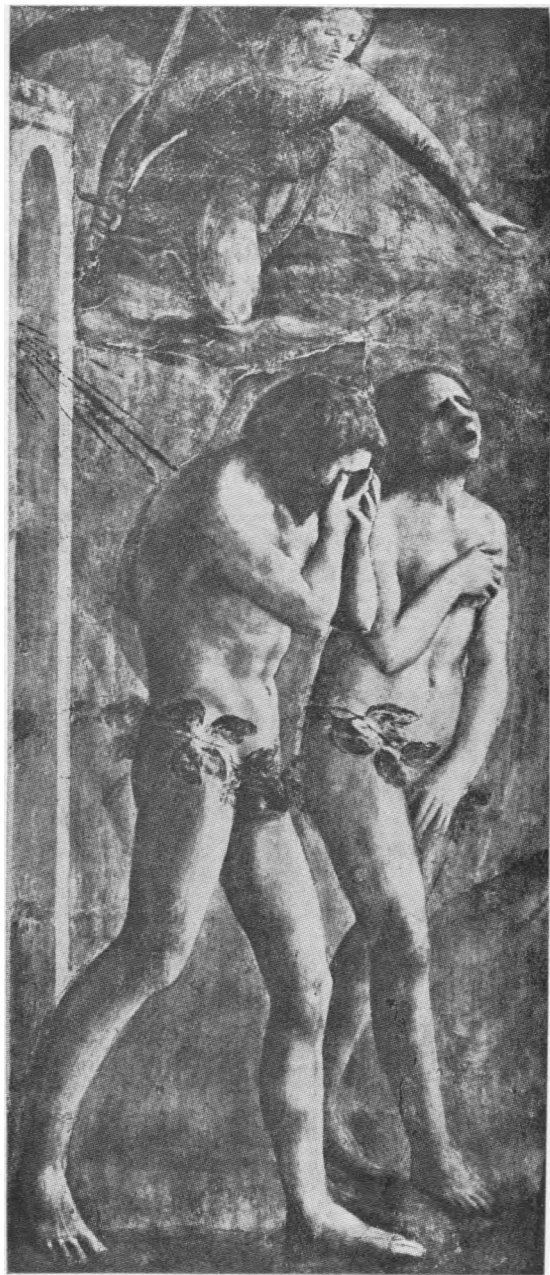
4

Renato Gattuso, svarstydamas Caravaggio pasisekimo paslaptį, kelia įvairius klausimus ir stebisi, kaip šis į Romą atvykęs meno studijuoti aštuoniolikmetis Lombardijos berniukas taip greitai pralenkė kitus menininkus ir nutiesė gaires ateinančioms amžiams.³⁵

Giotto, Masaccio ir Michelangelo buvo iš karto pripažinti dideliais menininkais, ir jų bendralaikiai žavėjosi jų kūriniais, kaip ir mes jais žavimės. Caravaggio likimas šiuo atžvilgiu skirtingas. Jo laikų meno kritikai ir meno istorikai net iki XIX amžiaus turėjo apie jį labai skirtingas ir prieštaraujancias nuomones. Jis buvo baramas už klasikinio meno principų nesilaikymą, o dėl savo realizmo buvo net apšauktas šventųjų temų profanatorium. Neretai jo kūryba buvo visai atmetama. Poussin laikė jį tapybos griovėju, o Carduccho vadino jį antikristu. Bet vis dėlto didesnę grupę sudarė tie, kurie pastebėjo jo talentą ir kūrybinį pajėgumą.

Caravaggio meno genijus pasireiškia sugebėjimu net ir grubiausią kasdienybę iškelti iki meno aukštumų. Tai jis pasiekia magišku šviesos apvaldymu, tos šviesos, kuri mažai teturi bendro su tikrovės šviesa. Jis tesidomi tik paveikslo šviesa, kuri yra ten, kur jis nori ir paveikslas reikalauja, kad ji būtų. Jau kitur sakiau, kad menininko tikslas yra piešti paveikslą, o ne atvaizduoti tikrovę, ir Caravaggio mums parodo, kaip tai galima padaryti. Krinta į akis ir jo sugebėjimas naudoti spalvas. Šalia šviesos, spalva yra esminis kompozicijos elementas. Jis ypač mėgsta natūralias spalvas ir baltą spalvą. Ambrozijaus pinakotekoje Milane yra "Pintinėle su vaisiais" – tai charakteringas darbas pirmajam jo kūrybos periodui. Ar bereikia paprastesnio siužeto? Ke-

letas nuskintų vaisių, lapai, pintinėle – ir viskas. Bet Caravaggiui to pakanka sukurti meno kūrinį. Jis taip subtiliai perkuria paprastą objektą, jog jis iššaukia žiūrovo estetinį pasigėrėjimą. Šiam periodui dar priklauso be kitų "Berniukas su vaisių pintinėle" (Borghese galerija Romoje), "Bachas"

Masaccio

Išvarymas iš rojus

(Uffizi galerija Florencijoje), "Burtininkė" (Louvras Paryžiuje). Visi šie paveikslai pasižymi šviežiu ir tiesioginiu priėjimu ir veneciškuoju spalvų tonalumu, vieną ir kitą pasisavinus iš Brescia-Bergamo mokyklos, kurios įtakoje jis formavosi.

Bet Caravaggio užsitikrino vietą meno pasaulyje "Šv. Mato pašaukimu" ir "Šv. Mato nukankinimu". Abu paveikslai tebėra Contarelli koplyčioje, S. Luigi dei Francesi bažnyčioje, Romoje. Šičia jis grįžta prie tradicinių, įprastinių siužetų iš Šv. Rašto, bet matome, kad jų interpretacija yra nauja. Jaučiame jo susirūpinimą betarpiška tikrove, daiktais, kaip jie yra ir santykiu su vietos erdvės, šviesos ir spalvų santykių visuma, o ne kokiais abstrakčiais ar filosofiniais principais. Nes daiktai, patys daiktai, kaip teisingai pastebi Gattuso, išreiškia idėjas, filosofiją ir istoriją. Nuo jų priklauso žmogiškoji buitis, žmonių tarpusavio santykiai ir jų santykiai su pačiais daiktais. Meno kritikai laiko "Mato pašaukimą" raktiniu paveikslu dailės istorijoje. Momentas yra dramatinis, bet Caravaggio jo neidealizuoja. Piešia Kristaus gyvenimo įvykį, lyg

kad jis vyktų Romoje, ir tai vienoje iš jos smuklių. Sėdį vyrai už stalo atrodo paprastai romėnai, kokius jis kiekvieną dieną sutikdavo gatvėse. Ryški šviesa krinta išilgai visos kompozicijos, apšviesdama jo dalis, bet didžiuma lieka tamsoje. Šviesos ir tamsos žaismu jis išgauna emocinę įtampą, izoliuoja pagrindines figūras ir išryškina norimas detales.

Dar pora žodžių apie Caravaggio įtaką. Romoje ji buvo trumpa, bet užsienyje ji palietė didesnius menininkus ir tęsėsi daug ilgiau. Pasekėjų turėjo Olandijoje ir Prancūzijoje. Jei įtaka būtų matuojama motyvų bei spalvų pasiskolinimu, tai sunku gal būtų rasti didesnę. Tai liudija Georges de La-tour kūryba. Pirmieji Velasquez kūriniai būtų sunkiai suprantami be Caravaggio darbų. Rembrandtas panaudojo taip pat jojo šviesos principą, nors savu ir originaliu būdu. O kai turime progos iš karto matyti keletą jo kūrinių, kaip tą laimę turime lankydami Borghese galeriją, tai nesunku suprasti, kodėl Caravaggio įtaka, jei ne šviesos ir tamsos žaismu ar spalvomis, tai bent savo laisvės dvasia pasiekia net moderniojo meno laikus.

Caravaggio

Pintinė su vaisiais

J. NARŪNĖ

TARP BALTŲJŲ ŽIEDŲ

Tu neklauski mane, kam aš pabėriau
Mažą saują baltųjų žiedų.
Ir neklauski, kodėl taip norėjau,
Kad juose neįspaustum pėdų!
Tie žiedai taip gležnučiai ir trapūs,
Tu tik džiaukis ir būki tarp jų –
Jie tau skleidžia švelniausiąjį kvapą,
Tik nelieski baltųjų žiedų!

TRUMPOS DIENOS

Skubėkite gyventi,
Kai dienos tokios trumpos!
Kai lietūs rudenio
Jau šlaksto plaukus sidabru!
Greit, greit išeikite
Iš kasdieninio kiauto
Pajust žvaigždžių švitėjimą,
Pajusti sidabrinį srautą
Ant lūpų, ant kaktos, akių,
Lig pat savos širdies!
Atverkite
Slaptas sielos duris,
Kad žvaigždėmis byrėtų
Gražiausi dvasios turtai!
Skubėkite, skubėkite,
Jau trumpos rudenio dieneles.

ATEINI

Ateini,
Kaip pušų šlamesys,
Kuris man niekadosis,
Niekados nenubos,
Nors dienas ir naktis
Vis taip pat, vis vienodai
Man šlamėtų pušis...
Ateini,
Kaip žara purpurinė,
Taip laukta ir svajota!
Kad manąsias akis
Ašarotas
Tu nuskaidrint galėtum...
Atspindžiais
Vėl nuskaidrinti veidą.
Ateini
Taip tyliai,
Taip tyliai,
Kaip švelnus ilgesys...

ATSIMINIMAI

Praeis, praeis pavasariai žali
Su pumpurais švelniais, kai vystykluos
juos vystė...
Saulėtos vasaros tavam kely
Taip pat praeis... su nebegrižtančia jaunyste.

Ir liūdno rudens dienos bėgs vis tiek risčia
Tavuos namuos, kur buvo taip šviesu!
Ir būsi nebereikalingas čia,
Ir vienišas, ir užmirštas visų...

Žiemos baltos tu vakarą liūliuosi,
Saulėlydį pro langą palydėjęs,
Ir kils tiktai atsiminimai tavo kambariuose,
Ir puoši juos pavasariais nuėjusiais!

RUDENS RASOS

Ar jums teko eiti rudenį,
Po saulėto gal vidudienio?
Jums švelniai bučiavo kojas
Žalias lapas aprasojęs.

Ir plonytės tako smilgos,
Lyg šiaudeliai ilgos, ilgos...
Bandė jūsų kojas plakti,
Kam išseinate i naktį!

Liko jūsų pėdos rudenį,
Po saulėto to vidudienio,
Kai iš slėnio miglos kilo –
Ten toli, prie melsvo šilo...

NAKTINIŲ AUTOBUSŲ

Juoda, tik juoda aplinkui,
Juodas dangus be žvaigždžių. ..
Akys pavargusios seka
Iš autobuso langų...
Juodas šešėlis ant plento,
Juoda giria prieš akis.
Bėga, prabėga, išnyksta –
Tik lieka juodoji naktis...
Miega kiekvienas namely,
O laukuose jau bangu...
Juoda, tik juoda aplinkui
Iš autobuso langų...

* * *

UTOPIJA AR CHAOSAS?

A. PAŠKUS

Ar dabarties maištas atneš chaosą, ar svajotąją utopiją; ar nuves į A. Huxley'io "šauną naująją pasaulį", ar į G. Orwell'io 1984 m. santvarką, nei žmogaus logika, nei kompiuterių skaitikliai atspėti negalės. Ten, kur žmogiškoji valia pinasi su daugybe kitokių veiksmų, visad palieka vietos ir utopijai, ir chaosui, mirčiai ir gyvenimui; ten negalima nustatyti priežastinio ryšio tarp dabarties apraiškų ir ateities pasekmių. Abi šios kraštutinės galimybės randa pakankamai atramos dabarties įvykiuose. Kurį iš jų įdėsime į orakulo lūpas, didžia dalimi priklausys nuo mūsų nuotaikų bei perspektyvų. Sakysime, krikščioniškas žvilgsnis už kryžiaus šešėlių pastebės ir vilties šviesą. Tokių viltingų spalvų veikiami ir bandysime sugretinti dabartinius tamsos šešėlius su šviesos spinduliais.

Maslow'o poreikių hierarchijos hipotezė sako, kad žmogus, pasotinę žemesnius reikalavimus, sieks aukštesniųjų poreikių patenkinimo. Pripildęs pilvą bei užsitikrinęs saugumą, jis pradės ieškoti tapatybės (identiteto), savivertės ir pagaliau savisklaidos, įprasminančios jo buitinę. Jis sieks vadinamųjų aukštesnių vertybių: grožio, gėrio, tiesos, teisybės, garbingumo ir t.t. Jei aplinka šių "aukštesnių" vertybių nepateikia, palikdama frustruotus jo sklaidos poreikius, tada žmogus darosi neramus. Šis nerimastingumas gali reikšti negatyviai (liguista) ar pozityvia (sveika) kryptimi. Pirmuoju atveju turimų gėrybių bei vertybių, pvz. maisto, techniško patogumų, laisvės, demokratijos, žmonės pradeda nebevertinti. Jie nuo jų traukiasi, jas pajuokia ar net naikina. Antruoju atveju žmogus stengiasi pakeisti aplinką taip, kad joje atsirastų vietos ir "aukštesnėms" gyvenimo vertybėms. Atrodo, kad dabartinės Amerikos žemėje tos dvi maišto kryptys (patologinė ir sveikoji) viena su kita kryžiuojasi. Kartais jas labai sunku atskirti, nes jos abi yra viena kitai gerokai panašios. Vienok sveikoji ir pata-

loginė nerimastis persunkia visus žmogaus gyvenimo sluoksnius: ūkinį, politinį ir dvasinį. Sugretinę šiuose klotuose tas abi maišto linijas, drįsim ateičiai pranašauti chaosą ar utopiją.

ŪKINIS NUOSMUKIS AR PERSIORIENTAVIMAS?

Dar prieš antrąją pasaulinę karą McClelland (Harwardo psichologas) tyrinėjo vaikams skirtų vadovėlių tematiką trisdešimtyje kraštų. Po 20 metų jis pastebėjo, kad vadovėlių tematika rišosi su anų kraštų ekonomine pažanga. Juo stipriau mokyklų vadovėliai pabrėžė darbo, veiklos, laimėjimo temas, tuo tame krašte buvo pastebėtas didesnis ūkinis vystymasis. Kitų psichologų studijos (De Charms, Moeller), liečiančios tik amerikietiško mokyklų vadovėlius tarp 1810 ir 1950 m., taipogi patvirtino tiesioginę proporciją tarp nuveikimo-pasiekimo tematikos ir užregistruotų patentų skaičiaus. Paskutiniu metu "achievement", nuveikimo ir moralinės temos Amerikos mokyklų vadovėliuose gerokai sumažėjo, o bendrystės, "affiliation", tematika pagausėjo. Jei patikėtume šių tyrinėjimų išvadomis, tai reikėtų laukti Amerikos ūkinio nuosmukio. Nepadeda krašto ūkiui ir vadinamosios egzistencialistinės, prieš mokslus nusistačiusios nuotaikos. Jos naiviai tiki griežtuosius mokslus ir techniką esant visų blogybių šaltinius. Iš tikrųjų mes žinome, kad mokslas yra pagrindinė priemonė žmogiško vystymosi kelyje. Be gamtos mokslų žmonijos evoliucinė pažanga sustotų. Užtai studentų bėgimas iš griežtųjų į egzotiškų mokslų fakultetus nėra džiuginantis reiškinys. Nekelia džiaugsmo ir tie tūkstančiai jaunų žmonių, kurie ieško prieglaudos didmiesčių bohemoje, Indijos bei artimųjų rytų saulėje ir Amerikos komunose. Gal ne be reikalo Herbert Marcuse ir kalba apie didįjį pasitraukimą, kurio pasekmės ūkiui ir kultūrai dar sunku šiuo metu pramatyti.

Amerikiečių ekonomistai taipogi suka galvas, kaip pažadinti amerikiečių valią darbui. Tai liečia ne tik fabrikų, bet ir raštinių darbininkus, civilinius tarnautojus, mokytojus ir net korporacijų vadovus.

Tačiau pažiūrėję į kitą dabarties maisto svarstyklių lėkštę, atrasime ir pozityvių, pabrąšinančių duomenų. Pvz. Amerikoje 43% koleginio amžiaus jaunimo studijuoja aukštosiose mokyklose, o tik pusė to skaičiaus Sovietų Sąjungoje. Vakarų Europos kraštuose dar mažiau (7%-15%). Iš 7 milijonų kolegijos studentų šiame krašte, regis, neturėtų pritrūkti kandidatų ir griežtųjų mokslų fakultetams. Iš tiesų, prieš trejetą metų vienas trečdalis viso pasaulio moksle dirbančių žmonių priklausė Jungtinėms Valstybėms. Apskaičiuojama, kad per paskutiniuosius kelis dešimtmečius apie 80% visų mokslinių ir techninių išradimų buvo padaryta Amerikoje. Jungtinės Valstybės taip pat veda pasaulį matematikos moksluose. Paskutiniu metu Amerikos Nobelio premijų persvara fizikos, chemijos ir medicinos srityse pasidarė taip pat didesnė. Įdomu pastebėti, kad registruotų patentų skaičiumi vakarų Europa truputį prašoka Jungtines Valstybes, bet, tuos patentus pritaikant pramonėje, atsilieka net 8 kartus. Šis faktas rodo Amerikos industrijos pajėgumą. Tačiau Amerikos pranašumas yra ypač stiprus vadinamose pionieriškose industrijose, reikalaujančiose labiausiai pažengusių griežtųjų mokslų šakų. Gal nepripuolamai apie 80% pasaulio kompiuterių dirba Jungtinėse Valstybėse, o atominio spinduliavimo studijose Amerika yra toli pralenkusi kitas šalis. O ką bekalbėti apie kelionę į mėnulį, tą mokslo ir technikos triumfą! Jei Roma atnešė pasauliui įstatymą, Anglija – parlamentarinę demokratiją, Prancūzija – kultūrą ir respublikietiškąjį nacionalizmą, tai dabartinė Amerika davė pasauliui mokslines-technologines naujoves ir iš gausaus gėrybių vartojimo išplaukusią masės kultūrą. Jei kadaise Amerika buvo laisvės ir laimės simbolis senajam pasauliui, tai šandien ji yra mokslo ir technikos pažangos rodyklė.

Vien tik medžiaginių produktų kiekybė nebegali būti labiausiai technologiškai pažengusio krašto tikslas. Ūkis, paremtas be-atodairiniu žaliavų naikinimu bei aplinkos teršimu, neša ne palaimą, bet pražūtį. Daugiausia gėrybių suvartojančio ir labiausiai aplinką užteršiančio žmogaus nebegalima laikyti geriausiu šio krašto piliečiu. Taip pat negalima laikyti visuomenine dorybe kietų varžybų, telkiant medžiagines gėrybes. Protestai ir iškėlė gyvybines ūkio dilemas, pabrėždami žmogaus gerovę vietoj nekontroliuojamos eksploatacijos. Aplamai, Amerika, pirmasis pasaulio industrinis kraštas, tapo pasaulio socialine (visuomene) laboratorija. Ji turės įrodyti, ar žmogus pajėgs užvaldyti aplinką ir joje rasti sau prasmingą vietą. Ji turės parodyti, ar žmogus sugebės palenkti mokslą humaniškiems tikslams; ar laisvė ir lygybė gali koegzistuoti įvairiarasė aplinkoj; ar nuopelnas ir darbas gali klestėti be specialių privilegijų; ar technologija gali būti visuomenei kūrybinga be perdėtos kontrolės; ar skirtingų tikėjimų visuomenė gali išvengti visiško netikėjimo? Amerika priėmė šiuos iššūkius ir, nusiplėšusi kaukę nuo savo veido, drąsiai pažiūrėjo į jo žaizdas. Taip socialinės, politinės, ekonominės ir net pasaulėžiūrinės jėgos viešai tarp savęs susikirto. Tas sankirčio chaosas drauge yra ir kūrybingas, ir pragaištingas. Bet iš jo, iš to tvarkos ir chaoso mišinio, turės kilti nauja Amerika. O savo patirtimi ši šalis dosniai pasidalins su visu pasauliu, kaip dosniai ji dalinasi technologijos ir mokslo išradimais: erdvės, žemės ūkio, sveikatos, pedagogikos ir kitose srityse. Toks faktas ir žiebia vilties kibirkštėlę ateičiai.

NEPROTINGAS PERSONALIZMAS AR PROTINGAS HUMANIZMAS?

Konfliktas tarp Dionizo ir Apolono, tarp jausmų ir proto, nėra naujas žmonijos istorijoje. Šios dvi žmogiškosios psichės galios kirtosi ne tik graikiškame pasaulyje, bet ir vokiškame romantizme. "Jausmas yra viskas" – skelbė Goethės Faustas. Iš tiesų, be aistros gyvenimas miršta, bet be proto

kontrolės jis virsta anarchija. O to proto taip trūksta vadinamajame revoliuciniame judėjime. "Rytoj bus teroristinė filosofija susijungusi su aktyvia terorizmo politika"

— tvirtino jaunas Sorbonos filosofiškštis. "Veiksmas yra viskas" — teigė jipių vadas Abbie Hoffman. O prancūzų studentų streiko (1968) vadui Daneil Cohn-Bendit smurtas reiškė laimę. O laisvė esanti ne kas kita, kaip subjektyvus įsitikinimas, kad esi teisingas, bet ne išorinių santykių struktūra, garantuojanti individui pasirinkimą, nežiūrint kokios jo bebūtų pažiūros. Protas esąs blogio tarnyboje, nes jis kurias žmogų pavergiančias ideologijas ir karo mašiną maitinantį mokslą. Užtai revoliucionierių ekstazės politika ideologiją pakeitė aistra; programą ir organizaciją — retorika ir gestais; įrodymus — tvirtinimais.

Gal būt, studentiška nostalgija sirgdami revoliucionierių tėvai emociškumu ir logikos stoka pralenkė net savo vaikus. Jų lūpose Amerikos visuomenės pagrindų (religijos, demokratijos, laisvos iniciatyvos) kritika išvirto į masochistinę ekstazę. Amerika vadinama savanaudiškiausią šalimi pasaulyje, bet iš tikrųjų nė vienas kraštas nepaklojo kitoms valstybėms tiek milijardų, kiek šis. Amerika apšaukiama didžiausia priespaudos valstybe, bet vis tiek nė vienoje pasaulio valstybėje nėra duota tiek laisvės viešai kalbai ir spaudai. Įspėjama, kad Amerikos rasistiniuose teismuose mažumos neieškotų teisybės. Bet ar ne "rasistinis" Amerikos teismas išteisino Angelą Davis? Ar ne tie patys Amerikos teismai išteisino juodųjų panterų vadą Hey Newton, nužudžiusį policininką? Ar ne amerikietiškoje televizijoje tas pats Newton grasino suorganizuosiąs juodųjų amerikiečių savanorių pulkus kovai prieš Ameriką Vietname? Ar gi ne šioje "priespaudos" šalyje Jane Fonda veda šiaurės Vietnamo propagandą? O diskutuojant Vietnamo klausimą, naudojamas adrenalinas, nebe smegenys. Šio karo kritika pasidarė tokia karti, kokios nebuvo net Atėnuose Aristofano laikais. O retorinės nesąmonės viršūnę bene bus pasiekęs istorijos profesorius, buvęs kandidatas į

prezidentus, sulygindamas Amerikos prezidentą Nixoną su Hitleriu. Deja, logikos trūkis čia dar nesibaigia. Tie, kurie po pirmojo pasaulinio karo kovojo prieš skurdą visuomenėje, dabar atsisuko prieš jos perteklių, imdami 50.000 metinės algos. Princetone buvusiam futuristų seminare milijonierius skatino susirinkusiuosius "rinktis lygybę ir bėgti nuo gobšumo". O Niujorko ir Londono salionuose, laukdami "instant" utopijos, snobiški revoliucionieriai diskutuoja apie maoizmą ir tai vadina radikaliu angažavimusi. *New York Times* politiniai vedamieji smerkia smurtą Amerikoje, bet to paties laikraščio knygų recenzijų pirmajame puslapyje deda planus su paaiškinimu, kaip pasigaminti "Molotovo kokteilis".

Komunikacijos priemonės, kaip pvz. dienraščiai, savaitraščiai, žurnalai, televizija, radijas ir spaustuvės, paskutiniu metu pasidarė labai svetingos radikalams. Pvz. *New York Times* reguliariai kviečia LeRoi Jones ar Ed Bullins ar vieną kurį jų sekėjų išlieti juodąjį kerštą dramai skirtuose puslapiuose. Ten jie plepa apie "baltuosius žvėris", pareikšdami savo norus tuos "žvėris" žudyti ir pavergti. R. Brusteino pastebėjimu, revoliucinėse landynėse, kaip pvz. "Brooklyn Academy of Music", kiekvienas naujas teatro veikaliukas automatiškai išgiriamas, nežiūrint jo vertės.¹ (Tarp kitko revoliuciniuose teatruose nebėra minties, o tik keiksmazodžiai). James Kunen, Kolumbijos universiteto riaušių dalyvis, savo įspūdžius aprašė knygūkstej, vadinamoj "The Strawberry Statement", paliudydamos savo visišką nutolinimą nuo Amerikos gyvenimo. Vis dėlto tas amerikietiškas gyvenimas jį plačiai išgyrė ir išgarsino, o Holyvudas tą knygūkstej, atrodo, už nemažą sumą nupirko.

Istorinės perspektyvos šviesoje jaunimo "revoliucija" neatrodo tokia neracionali ar pavojinga. Priešingai, joje galima pastebėti ir vilties spindulių. Pvz. organizuoti jaunimo maištai ilgą laiką buvo Europos istorijos dalimi. Net Goethe pavydėjo jaunos Amerikos ramiam jaunimui sakydamas: "Amerika du hast es besser...". Ne visos

studentų grupės buvo teroristinio ar anarchistinio pobūdžio, kaip pvz. rusų "bezmotivniki". Vokiečių studentų korporacijose "Burschenschaften" šalia revoliucinės aistros ir karščio būta idealizmo, aukos dvasios ir pasišventimo savo tautai. Visuomet jaunimo sąjūdžiuose per kraštus teka jausmingas entuziazmas. Vargu ar be jaunatviško nerimo galėtų būti pažangos pasaulyje. Ne visada juk istorijoje galimi taikingi pasikeitimai. Ne visada kantrybė ir apdairumas yra geriausi patarėjai. Ne visada juk yra protinga laukti, kol tvarka per dešimtmečius, o gal ir šimtmečius, pati pasikeis. Kalanta nelaukė. Nelaukė ir jo draugai protestu išsiliedami į Kauno gatves, kuriose juos pasitiko ne televizijų, bet šautuvų vamzdžiai. Jaunimo sąjūdžių smarkumas, ugingumas, nekantrybė ir kartais net beprotystė (pragmatistų akimis žiūrint) buvo ir tebėra laisvinanti jėga iš tironijos ir diktatūros.

Deja, šis begalinis jaunatviškos nerimasties potencialas gali būti skaudžiai, tragiškai ir net pražūtingai išnaudotas. Jaunatviškas bruzdėjimas filosofų šarlatanų ar politinių demagogų gali būti lengvai pasukamas į visas kryptis. Kad taip iš dalies ir įvyko liudija netolima Europos praeitis. Gal būt, niekieno žmonijos istorijoje jaunatviškas idealizmas nebuvo taip išprievartautas, kaip Lenino-Stalino partijų. Nacių studentų sąjunga užvaldė visos Vokietijos studentų organizaciją, dar prieš Hitleriui paimant Vokietijos vadžias į savo rankas. Dar prieš Hitleriui pasirodant scenoje, vokiečių profesoriai kritikavo humanistinio universiteto "klaidingos tolerancijos idėją". Taip pat prancūzų jaunimo grupės L'ordre Nouveau nemaža dalis, ryžtingai siekusi išvaduoti žmogų iš kapitalistinės tironijos ir materialistinės vergijos, pasuko nacių ar komunistų pusėn. Kai kieno nuomone, ir Amerikos idealų garais varomas jaunimo garvežys nuslydęs nuo bėgių.² Už tai kaltė krintanti ant intelektualų pečių, davusių šiam judėjimui ideologinį pateisinimą. Jie, tie "indų išminčiai" (gurus), pagimdė daug aistrų, bet nepateikė nė vienos naujos idėjos, iš-

skyrus marksistines 19 amž. banalybes. Reikia stebėtis šių intelektualų trumpa istorine atmintimi, užmiršusią marksizmo pamokas. Kažin ar Amerikos jaunimo daktarai ir nebus daline tos ligos priežastimi? Bet ir vėl, kaip Prancūzijos atvejis rodo, įvyksta nelaukti dalykai. Lyg per naktį, pesimizmas pasikeičia į optimizmą, defetizmas į patriotizmą, o erotizmas į entuziazmą sportui. Proto-jausmų krizės konfliktas sumažėjo.

Jaunimo maištai paprastai ateina ir pra-eina. Bet niekada istorijoje nebuvo į juos taip rimtai pažiūrėta, kaip dabar. Niekada vyresnioji generacija nebuvo taip sumišusi dėl jaunųjų antpuolio, kaip šiandien. Praėjusios suaugusiųjų kartos buvo tikresnės savo tradicijomis ir vertybėmis, jautėsi mažiau kaltos, todėl mažiau rodė ir kantrybės savo maištaujantiems sūnams bei dukroms. O šiandieniniai Amerikos pasiturintieji tėvai nebeįsivaizduoja to vertybinio tikrumo. 20-jo amžiaus pabaigos nuotaika, kurioje Amerikos jaunimas užaugo, atrodo labai panaši į 19-jo amžiaus Europos aplinką. Ją aprašydamas Max Nordeau nusiskundžia, kad visi dalykai taip keičiasi, svyruoja, sukasi, mirguliuoja.³ Atrodo, lyg rytojus nebeturės jokio ryšio su šiandiena. Nebesą tikėjimo, kuris būtų vertas išlaikymo. Pažiūros, kurios kadaise valdė protus, yra jau mirusios arba išstumtos. Tokiu metu žmonės ieško to, kas juos galėtų įkvėpti. Tūkstančiai būriuojasi apie visokius kvailius ir apgavikus, žadančius duoti įkvėpimo. Taip staiga pasipila klaidingos pranašystės eilių ir prozos forma, garsų ar spalvų pavidalais. Tik menka mažuma tiki, kad tokie dabarties polinkiai esą sveikos ir etiškos ateities rodyklės. Tą mažumą sudaro mokyti turtingieji ir fanatikai. Pirmieji duoda toną visiems snobams, kvailiesiems ir plokščiagalviams. Antrieji daro išpūdį silpniesiems bei nesavarankiškiems ir gąsdina nervinguosius. Iš tiesų, ir šiandien raidėmis, žodžiais, spalvomis ir garsais išliejama tiek daug idiotizmo ir absurdo, kad gresia pavojus idiotiško absurdo tvane paskandinti ištisą generaciją. Antra vertus, tomis pačiomis priemonėmis.

tai yra žodžio, rašto bei meno lytimis, pateikiama tiek daug spindinčių deimantų, jog yra vilties, kad bent dabartinės kartos dalis pakils į pilnesnį žmogiškumą.⁴ Ši dalis ir yra geresnės ateities pagrindas.

Jau šio šimtmečio pradžioje vokiečių jaunimas protestavo prieš civilizaciją, kurioje trūksta vitališkumo, šilumos, jausmo ir idealų. Teisingai Hoelderlin kalbėjo apie sutrupėjusius žmones. "Matai darbininkus, bet ne žmogiškas būtybes, mąstytojus, bet ne žmones; kunigus, bet ne žmogiškas būtybes; ponus ir tarnus, jaunuolius ir rimtus piliečius, bet ne žmogiškas būtybes.."⁵ Tuos pačius protestus ir tuos pačius skundus kartoja ir dabartinė karta. Ir ji nori aplinkos, kurioje vyrautų nuoširdumas, kuklus padorumas, atviras protiškumas; kad visuomenės nariai būtų išlaisvinti iš buržuazinio egoizmo, iš karjerizmo bei snobiškų, dirbtinių elgesio formų. Psichologija pripažįsta, kad dabarties žmogus vis labiau ir labiau ieško vadinamųjų "augimo vertybių", kaip pvz. gerumo, estetinio grožio, gyvastingumo, žaismingumo, teisingumo, individualybės, prasmingumo ir t.t. Tiesa, šių vertybių ieškoma kartais kiek juokingomis priemonėmis (pvz. pojūčių seansuose, smegenų bangomis, meditacijomis ir t.t.). Bet svarbu, kad jų ieškoma. Šis kelias veda į smegenų ir širdies, proto ir jausmų harmoniją. Šios harmonijos beieškodamas individas turės prisiminti, kad jis nėra tik širdis, bet ir galva; ne tik aistra, bet ir protas. Gal būt, žmogaus širdis yra didžiausia brangenybė, bet ji iš karto traukia žmogų įvairiomis skirtingomis kryptimis. Ji nesirinkdama apšviečia visas vertybes. Ji kelia žmoguje nerimą, traukia ašaras, veda į pasiaukojančią meilę. Ji nuolatos tempia žmogų ieškoti didesnės teisybės, aiškesnės tiesos, turtingesnės meilės. Bet be proto kritiškos vadovybės žmogus išieškotų savo gyvenimo energiją klaidingomis kryptimis ir savyje prieštarausiančiuose konfliktuose. Taip pat ir visuomenine plotme pamažu aiškėja, kad šukiais aplinka nepakeičiama.⁶ Veiksmin-gasis reformatorius yra tas, kuris ryžtasi kietai dirbti, kuris su pasiaukojimu ir draus-

me atlieka net ir mažiausius uždavinius. Gerindami visuomenę, pageriname individus, o gerindami individus, pageriname ir visuomenę. Nėra "instant" utopijoms recepto. Atrodo, kad iš retorinių intelektualų, studentų aktyvistų ir dogmatinių liberalų propaguojamo "neprotingojo humanizmo" ir iš "organizacijos žmonių" beasmeninio racionalizmo iškils racionalaus humanizmo sintezė. O jos tikslas yra pilnutinio žmogaus gerovė su vertikalinėmis ir horizontalinėmis vertybėmis.

(*Bus daugiau*)

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

Kai 1569 m. jėzuitai atvyko į Lietuvą, jų skaičius tuoj pradėjo smarkiai aukti, buvo įsteigta Lietuvos provincija, netrukus tapusi viena didžiausių visame pasaulyje. Kai 1773 m. Jėzuitų ordinas popiežiaus dekretu buvo panaikintas, Rusijos imperatorienė Katarina neleido savo šalyje to dekreto skelbti, tad ir dalis Lietuvos provincijos jėzuitų išliko. 1814 m. popiežius vėl atgaivino Jėzuitų ordiną, bet po kelerių metų jie buvo uždaryti visoje Rusijoje, tai ir lietuviai jėzuitai baigė savo dienas. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo atkurti ir jėzuitai 1923 metais. Tad šiais metais švenčiame auksinį šio atkūrimo jubiliejų. Šia proga norime ir skaitytojus plačiau supažindinti su nepriklausomos Lietuvos jėzuitų veikla, užtat pradėdami spausdinti T. Broniaus Krištanavičiaus, S.J., parašytą trumpą lietuvių jėzuitų istoriją.

Redakcija

AUTORIAUS ŽODIS

Prieš keletą metų prašė mane vyresnieji ir konfratrai parašyti Lietuvos Jėzuitų Provincijos istoriją, apimančią nepriklausomybės laikotarpį. Nebūdamas istorikas, tą darbą apsiėmiau labai nenoriai. Sutikau todėl, kad būtų labai gaila, jei netolimos praeities

platūs ir sėkmingi tėvų jėzuitų darbai būtų užmiršti arba dokumentai apie jų darbus tūnotų archyvuose. Tris kartus buvau tų darbų liudininku (1926 m., 1932-1936 m. ir 1939 m.) ir pats esu prie jų šiek tiek prisidėjęs. Pažinau pirmuosius tėvus, klierikus ir brolius ir mačiau nuoširdžias jų pastangas tarnauti Dievui ir mūsų tautiečiams. Be to, rašyti vertė ir ta aplinkybė, kad yra daug gyvų liudininkų, mačiusių tėvų darbų, kurie galės pasitaikiusias klaidas arba netikslumus atitaisyti, geriau nušviesti kai kuriuos faktus arba pastatyti juos į tiklesnę perspektyvą.

Rašydamas Lietuvos Jėzuitų istoriją, remiausi įvairiais šaltiniais. Visų pirma T. Jono Kipo atsiminimais. Būdamas Kaune, T. Kipas rašė dienyną, kuriame tik jam pačiam išskaitoma stenografija buvo pažymėti svarbiausieji Jėzuitų gimnazijos arba Kauno visuomenės įvykiai. Persikeldamas į Vokietiją 1941 m. pradžioje, T. Kipas dienyno sąsiuvinius paliko vienai sėselei Kaune. Kažkoks lietuvis, komunistų šnipas, tuos sąsiuvinius (jis vadina juos konspektais) atvežė T. Kipui į Berlyną (žiūr. *Švyturys*, 1967 m. 22 ir 23 nr.). Mano prašomas, iš tų konspektų T. Kipas diktavo sekretorei savo atsiminimus vokiečių kalba. Jie apima laikotarpį nuo 1922 m. spalio mėn. iki 1940 m. gegužės mėn. 31 dienos. Išnašose jie bus pažymėti Kipp, Litauen vardu.

Nemažai medžiagos radau metiniuose vyresniųjų pranešimuose T. Generolui, vadinamuose *Historia domus* arba *litterae annuae*. Juos rašė T. Kipas, T. P. Boegner ir T. B. Andruska. Vertingų dokumentų paliko ir T. B. Bley, buvęs Vakarų ir Rytų Vokietijos jėzuitų provincijolas. Savo rašinyje "Die Anfänge der neuen litauischen Provinz S.J." jis aprašė Lietuvos Jėzuitų Provincijos atkūrimo pradžią, o "Die rechtliche Errichtung der litauischen Provinz" – jos teisinę padėtį. Be to, jis aprašė trumpai ir Lietuvos jėzuitų naujokyno įkūrimą (Die Gründung des litauischen Noviziates). Kai kurias žinias papildė konfratrai, ypač T. Bružikas, T. Beleckas, T. Borevičius, T. Kidykas, T. Venckus ir kiti. Jiems ir kitiems

bendradarbiams, ypač V. Liulevičiui, peržiūrėjusiam teksto dalį ir davusiam man naudingų patarimų, esu labai dėkingas. Visi šaltiniai bus pažymėti išnašose.

Montecassino benediktinai turi labai prasmingą šūkį: *succisa virescunt* – nukirstas medis leidžia atžalas. Tas šūkis tinka ir Lietuvos jėzuitams. Lietuvos Jėzuitų Provincijos kamieną nukirto antrojo pasaulinio karo įvykiai, bet jis išleido daug atžalų ir savame krašte, ir tremtyje: JAV, Kanadoje, Brazilijoje, Urugvajuje, Afrikoje, Indijoje ir kitur. Tos atžalos liudija, kad kamienas buvo sveikas ir vešlus.

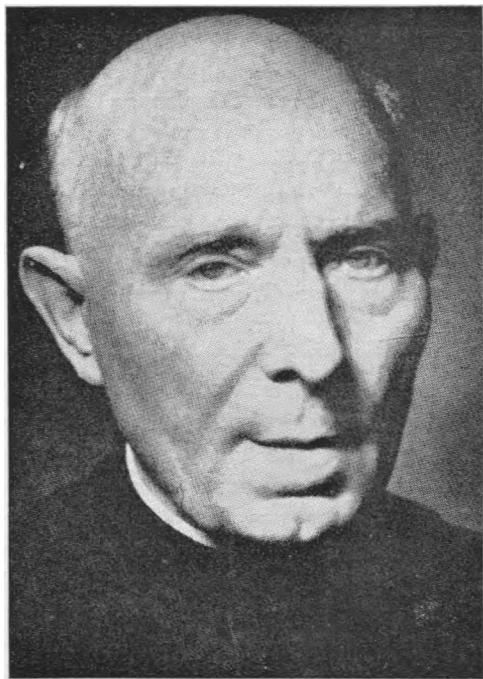
I. JĖZUITAI GRĮŽTA Į LIETUVĄ

Carų laikais buvo paplitę gandai, kad tėvai jėzuitai, ištremti iš Rusijos 1820 m., netrukus vėl sugrįžo į aną kraštą ir slaptai tęsė savo apaštalavimo darbą. Apsimėtę mokytojais, raštininkais, vežikais ir panašiai, jie prisiplakdavę prie didikų ir bandydavę juos atversti katalikybėn. Nežinia, kiek jų ten buvo bei kur ir kada apaštalavo. Bet yra tikrų duomenų, kad į 19 šimtmečio pabaigą jėzuitai apaštalavo rusų okupuotoje Lietuvoje.

T. Bernhard Bley, S.J., buvęs Vakarų ir Rytų Vokietijos jėzuitų provincijolas, rašo savo atsiminimuose, kad jis, 1897 m. stodamas į naujokyną, pakeliui sutiko tėvą Max von Lassbergą, S.J., ką tik grįžtantį iš Lietuvos, kur jis per 6 mėnesius vedė misionijas ir rekolekcijas. T. von Lassbergas dėstė Bažnyčios teisę jėzuitų klierikams Ditton Holl (Anglijoje) ir padėdavo Liverpoolio kunigams pastoracijoje. Ten jis susipažino su lietuviais, išmoko jų kalbą ir pradėjo apaštalauti jų tarpe. Kai T. Provincijolas jį paklausė, ar noris profesoriauti, ar apaštalauti, T. von Lassbergas pasirinko apaštalavimo darbą ir, grįžęs iš Lietuvos, rengėsi važiuoti į Braziliją ir padėti lietuvių bei lenkų emigrantams. "Kai aš pirmą kartą aplankiau Lietuvą 1922 m.", taip rašė T. Bley, "bet taip pat ir vėliau, kunigai kalbėjo su didele pagarba ir dėkingumu apie nenuilstamą ir savęs išsižadėjusį T. von Lassbergą". T. Bley dar pridėjo, kad "tik retai ten

(į Lietuvą) galėjo nuvykti iš užsienio misijonieriai, pvz. Galicijos provincijos tėvai^{1,2}

Didelės pagarbos vertas yra ir T. Friedrichas Muckermann, S.J. Per pirmąjį pasaulinį karą tas jaunas literatas ir publicistas nuvyko į Vilnių ir pradėjo apaštaliuoti. Pramokęs lenkų kalbos, jis laikydavo darbininkams pamaldas šv. Kazimiero bažnyčioje, organizavo Krikščionių Darbininkų Sąjungą, įsteigė beturčiams valgyklą, darbininkų kooperatyvą, dirbtuves ir prekių sandėlį. Būdamas aukšto lygio kultūrininkas, jis įsteigė taip pat liaudies teatrą, liaudies universitetą ir darbininkų laikraštį, kurį bolševikai, įsigalėję Vilniuje 1919 m. sausio mėnesį, tuojau sukonfiskavo. Pritariant arkiv. Jurgiui Matulevičiui, T. Muckermann norėjo atidaryti jėzuitų rezidenciją ir steigti mokyklą. Be to, jis planavo ir ligoninę. Deja, 1919 m. vasario 9 dieną komunistai jį ištrėmė iš Vilniaus. Kalinamas Rusijoje, tik 1919 m. pabaigoje jis galėjo grįžti į Vokietiją.

T. B. Bley, Vakarų ir Rytų Vokietijos provincijolas, daug prisidėjęs prie Lietuvos Jėzuitų provincijos atkūrimo

Tie pavieniai jėzuitų apsilankymai Lietuvoje buvo tik laikino pobūdžio, ir niekas anais laikais nekėlė Lietuvos Jėzuitų Provincijos atkūrimo klausimo. Jis buvo iškeltas 1920 m. pačių lietuvių jėzuitų.

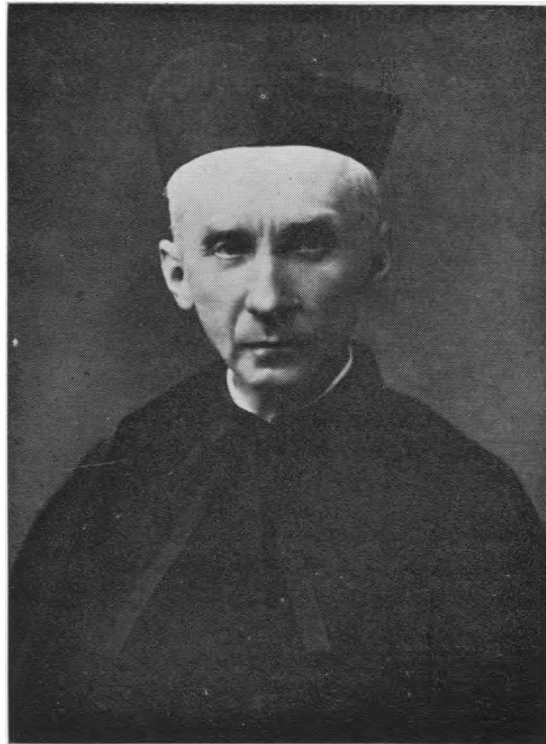
Mat, 1903 m. kovo 3 dieną Kauno Kunigų Seminarijos auklėtinis Benediktas Andruška, slapta perėjęs Rusijos-Austrijos sieną, įstojo į Galicijos jėzuitų naujokyną ir, galima sakyti, padėjo kertinį akmenį Lietuvos Jėzuitų Provincijai. Gyvendamas Austrijoje, jis pažino vėliau pagarsėjusį jėzuitų generolą T. W. Ledochowskį, kuriam buvo lemta formaliai įsteigti Lietuvos Jėzuitų Provinciją. Pabaigęs studijas Austrijoje ir Anglijoje, 1919 m. rugpiučio 14 dieną T. Andruška grįžo į Kauną, profesoriavo kunigų seminarijoje ir 1920 m. spalio mėn. 8 dieną parašė ilgą laišką T. Generolui (W. Ledochowskiui), išdėstydamas religinę padėtį Lietuvoje ir prašydamas leidimo steigti mokyklą Kaune. Laiško pabaigoje T. Andruška rašė, kad vokiečių jėzuitų provincijolas Kösters sutiktų duoti Lietuvai keletą tėvų, jei tam planui pritartų Lenkijos jėzuitų provincijolas. Neramūs laikai ir trūkumas lietuvių jėzuitų privertė Lietuvai labai palankų T. Generolą atidėti šį klausimą dar kuriam laikui.³ Bet 1922 m., kalbėdamas su Pijum XI, T. Ledochowskis, matyt, prisiminė T. Andruškos laišką ir pasakė popiežiui norįs siųsti į Lietuvą savo atstovą, kad ištirtų mokyklos steigimo galimybę. Tas uždavinys buvo pavestas apaštališkam Lietuvos, Latvijos ir Estijos vizitatoriui T. A. Zechini, S.J., ir jo sekretoriui T. Boudou, S.J.⁴

Antrąjį, netiesioginį akstiną susidomėti Lietuva davė T. Generolui klierikas Juozas Venckus. Pabaigęs Voroneže gimnaziją aukso medaliu ir negalėdamas vykti į Varšuvą studijuoti medicinos, 1918 m. Juozas Venckus įstojo į Kauno Kunigų Seminariją ir ten susipažino su T. Andruška. Pajutęs pašaukimą į jėzuitų ordiną, J. Venckus nuėjo pasitarti pas T. Andrušką. Šis nebuvo nei už pašaukimą, nei prieš jį. Bet, jei norįs tapti jėzuitu, tegul kreipiasi ne į Lenkijos, bet į Vokietijos provinciją. T. Andruška prižadėjo parūpinti jam reikalingą adresą, bet

jo neparūpino ir 1920 m. rudenį išvyko į Lenkiją. Klierikas J. Venckus sugaišo daug laiko ir, kažkur gavęs Vokietijos provincijolo ar naujokų magistro adresą, pats jam parašė.

"Naujokų magistras T. Jonas Müller", taip rašė T. B. Bley, "tuo prašymu buvo labai nustebintas. Pradžioje jis manė, kad tas prašymas nėra rimtas dalykas. Būdamas jo padėjėju, galėjau jam patarti ir su juo aptarti, kaip būtų galima gauti reikalingas informacijas. Liudijimai buvo geri, ir kandidatas buvo asmeniškai pakviestas pasikalbėti ir eventualiai stoti. Apie lapkričio 10 d. atėjo daug sakanti telegrama: "Esu ant kelio. Suvažinėju Vokietiją" (Bin in Wege. Überfahre Deutschland). Broliukui, kuris rūpinosi paštu ir supirkinėjimais Emmeriche, buvo pavesta ieškoti kandidato. Ir štai, kai lapkričio 12 dieną po pietų nuėjau prie durų ieškoti broliuko, jis ką tik įėjo pro duris su kandidatu Venckum. Pirmasis jo žodis, kurį atsimenu, buvo: "Čia bolševikas". Vakare kandidatas buvo išgaminuotas ir provincijolo Kösters, atvykusio švęsti šv. Stanislovo šventę, priimtas. Tokiu būdu šioji šventė, atvykus naujam kandidatui iš rytų, sudarė visam naujokynui ypatingą nuotaiką".⁵

Toji nuotaika netrukus persimetė ir į ordino centrą, kai tas pats T. Bley, tapęs Vakarų Vokietijos jėzuitų provincijolu 1922 m., nuvyko į Romą ir papasakojo T. Generolui apie Juozo Venckaus įstojimą. T. Bley sakosi pridėjęs, kad tuo tarpu dar du kandidatai lietuviai prašėsi priimami į ordiną. Iš tiesų, buvo tik vienas, būtent klierikas Jonas Paukštys. "T. Generolas ir asistentas von Oppenraij", rašo T. Bley, "tuo labai nustebė ir susidomėjo. Kito pokalbio pradžioje T. Generolas tuojau užsiminė apie lietuvius naujokus ir išklausinėjo visas smulkmenas. Jis mane prašė rimtai žiūrėti į tą lietuvių iniciatyvą, jai padėti ir toliau jam pranešti. Tai buvo padaryta. 1922 m. liepos 31 dieną gavau įsakymą važiuoti į Lietuvą, užmegzti Draugijos uždarymu nutrauktus santykius, nuvežti vyskupams sveikinimo laišką, pasiūlyti jiems mūsų ordino

T. W. Ledochowski, jėzuitų generolas, didelis lietuvių jėzuitų bičiulis

pagalbą, priimti jų pageidavimus ir pasiteirauti kiek galima plačiau apie religinę Lietuvos padėtį".⁸

Generolas Ledochowskis buvo plataus akiračio ir drąsių planų žmogus. Gera pažindamas Lietuvos ir Lenkijos praeitį bei politinę 1922 m. padėtį, jisai suprato, kad T. Bley būsias tinkamas bendradarbis vykdyti tuos planus, apie kuriuos jam rašė T. Andruška 1920 metais. T. Andruškos prašymas ir du lietuviai kandidatai buvo ženklas, kad jėzuitai gali grįžti į seną darbo lauką, kur jie prieš 150 metų taip sėkmingai apaštalavo.

Kad nebūtų jokių nesusipratimų, T. Generolas, siųsdamas T. Bley į Lietuvą, jam aiškiai pasakė, ko jis iš tiesų siekė. Savo laiške 1922 m. liepos 31 dieną jis tarp kitko T. Bley taip rašė: "Esu nuomonės, kad Jūs kuo greičiausiai važiuotumėte į Lietuvą ir pats susipažintumėte su vietos sąlygomis.

Norime pažadinti rinktiniuose Lietuvos jaunuoliuose pašaukimus, kad jie stotų arba į Vakarų Vokietijos, arba į Belgijos, arba į kitą kurią provinciją, tvirtai įsitikinę, kad vėliau galės grįžti į savo tėvynę ir dirbti savo tautiečių tarpe bei, Dievui padedant, galės padėti savo provincijos pamatus. Iš to fakto, kad Jus dabar siunčiu į Lietuvą, negalima daryti išvados, kad anas kraštas priskiriamas Jūsų provincijai. Nuo Jūsų globos teks vėliau atsakyti. Šiuo potvarkiu noriu išvengti tai, kad neapleistumėm labai geros progos, duotos Dievo Apvaizdos. Tegul gerai supranta ir vyskupai, ir kiti, kad mes norime padėti tikrosios Lietuvos provincijos pamatus".⁷

Gavęs tą įsakymą, T. Bley paprašė kl. J. Venckų, kad parašytų keletą laiškų į Lietuvą ir pristatytų jį svarbiausiems vyskupijos autoritetams. J. Venckus parašė laiskus vysk. Karevičiui, prel. Maironiui ir prel. Dambrauskui. Pasiėmęs tuos laiškus, T. Bley kartu su savo padėjėju T. Jonu Drüding 1922 m. rugsėjo 21 dieną atvyko į Kauną. Vyskupo rūmuose juos priėmė prel. K. Šaulys, tuometinis vyskupijos kancleris. Kadangi vysk. Karevičius lankė parapijas netoli Telšių ir anų laikų susisiektimo priemonėmis jis jiems buvo nepasiekiamas, tai, rinkdami reikalingas informacijas, jie aplankė vysk. Skvirecką, kunigų seminarijos rektorių Maciulevičių-Maironį, prel. Olšauską, prel. Dambrauską, prof. J. Eretą, Panemunės kleboną bei seimo pirmininką prel. J. Staugaitį ir vysk. A. Karosą. Prof. Eretas juos apšvietė apie Lietuvos mokyklas, studentiją, ateitininkus ir skautus. Prel. Dambrauskas papasakojo trumpai Kauno Jėzuitų Kolegijos istoriją. Prel. Staugaitis įvedė juos į kai kuriuos valdžios rūpesčius. Iš prel. Dambrausko jie sužinojo, kad pagal Lietuvos valstybės įstatymus anksčiau Katalikų Bažnyčiai priklausiusi nuosavybė, konfiskuota rusų ir pavesta Ortodoksų Bažnyčiai, gali būti sugrąžinta savininkų, jei jis yra Lietuvos pilietis ir tos nuosavybės reikalauja. Tas įstatymas galiojo kaip tik Jėzuitų Kolegijai Kaune, kurioje anksčiau buvo įsikūręs rusų vyskupas. Dabar, 1922

m., tos kolegijos savininku buvo laikomas T. Benediktas Andruška. Tuo tarpu jis gyveno Briuselyje, dėstė jėzuitų prekybos mokykloje rusų kalbą ir apaštalavo emigrantų tarpe. Atsisveikindamas su svečiais iš Vokietijos, prel. Šaulys suruošė vakarienę ir pakvietė visus kapitulos kanauninkus. Vakarienės metu buvo labai šilta nuotaika. Kanauninkai klausė T. Bley, ar sugrįš į Lietuvą T. Andruška, ar perims tėvai jėzuitai bažnyčią ir kolegiją, ir kokie kiti tėvai atvažiuos. T. Bley atsakė, kad jis viską praneš T. Generolui, o T. Andruškos grįžimas esąs būtinas. Sekmadienį, rugsėjo 24 dieną, T. Bley ir T. Drüding išvyko į Vokietiją ir traukinyje pradėjo ruošti pranešimą Romai.

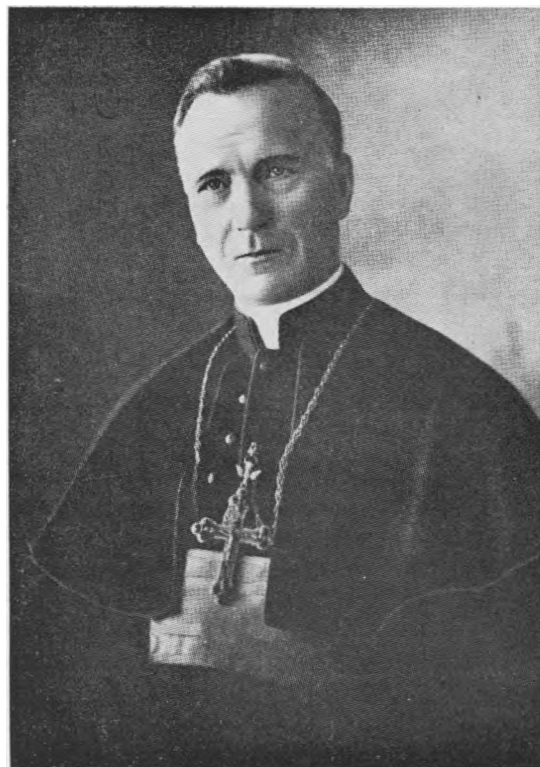
Sustojęs Berlyne, T. Bley nusiuntė gautas informacijas apie Lietuvą T. Ledochowskiui ir paklausė, ką toliau turis daryti. O kai jis pasiekė Kėlną, savo rezidenciją, labai nustebė, kad rado T. Generolo atsakymą. "Šiltai padėkojęs", taip rašė T. Bley, "jis pavedė Vakarų Vokietijos provincijai rūpintis Lietuva ir skirti jai reikalingas jėgas, tuo tarpu bent vieną rūpestingai atrinktą tėvą. Taip pat ir T. Andruška buvo atleistas iš Antverpeno⁸ ir pavestas mano dispozicijai. Aš turėjau su juo pasikalbėti. Tuojau parašiau T. Andruškai, kad atvyktų į Valkenburgą, kur kitą savaitę norėjau aptarti provincijos reikalus. Tame pasitarime, tarp kitų svarbių uždavinių, buvo priimtas T. Generolo pageidavimas ir, šalia T. Andruškos, buvo numatytas Lietuvai T. Jonas Kipas, atliekantis tercijatą (askezės, pastoracijos ir ordino istorijos studijų metus) Eazatene. Pasikalbėjimas su T. Andruška buvo labai naudingas. Jis džiaugėsi mūsų apsilankymu Kaune ir jo rezultatais, o dar labiau savo viltimi, kad galės dirbti tik Lietuvai. Jau 1922 m. lapkričio 1 dieną T. Generolas įsteigė "Lietuvos Misią ir pri-skyrė ją Vakarų Vokietijos provincijai".⁹

T. Andruškos džiaugsmas yra suprantamas. Sugrįžęs į Lenkiją 1920 m. rudenį, jis jautėsi svetimas ir netrukus paprašė T. Generolą, kad leistų jam persikelti į Belgiją. T. Generolas sutiko, bet Lenkijos provinci-

jolas vis delsė ir delsė, nes, kaip T. Andruška sakė T. Venckui, jis norėjo T. Andruškos pagalba steigti lenkų jėzuitų rezidenciją Kaune. Nežinia, ar T. Generolas išgirdo ką nors apie tą Lenkijos jėzuitų planą. Bet, steigdamas "Lietuvos Misiją" 1922 m., jis dar kartą pabrėžė, ką anksčiau buvo sakęs. "Kad būtų galima išvengti visokių nepatogumų ir kad patiems lietuviams būtų labiau priimtini, naujoji darbo dirva negali būti sujungta su Vakarų Vokietijos provincija, bet jai prijungta kaip "Missio Lithuania", kuri jau nuo pat pradžios turi siekti padėti busimosios provincijos pamatus".¹⁰ Žinodamas, kad lenkai lietuviams buvo nepriimtini, T. Generolas tikriausiai nebūtų pritaręs Lenkijos provincijolo planui.

Žodis "Missio Lituana" yra dviprasmiškas ir kai kas jį suprato klaidingai. Jis gali įtaigoti, tarsi Lietuva būtų misijų kraštas. Šiame kontekste žodis *missio* yra grynai juridinis terminas. Jis reiškia mažą jėzuitų ordino vienetą, kuriam yra skirtas specialus uždavinys. "Lietuvos misijos" uždavinys buvo atkūrimas savarankiškos ir nepriklausomos Lietuvos Jėzuitų Provincijos. Augant narių skaičiui, "misija" pakeliama į viceprovincijos ir į provincijos rangą. Sakydamas, kad "naujoji darbo dirva negali būti sujungta su Vakarų Vokietijos provincija", T. Generolas norėjo išreikšti, kad ji turi būti traktuojama kaip atskiras ordino vienetas, laikinai pavestas Vakarų Vokietijos provincijolo jurisdikcijai. Kai kurį laiką, pavyzdžiui, ir "Missio Helvetica" buvo pavesta Pietų Vokietijos provincijolo jurisdikcijai.

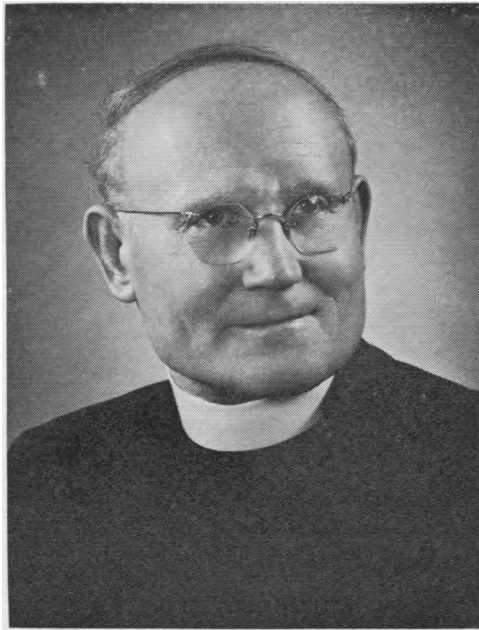
Isteigus "Lietuvos misiją" ant popiežiaus, T. Generolui pageidaujant reikėjo rasti bent vieną tėvą, kuris galėtų pradėti darbą Kaune. T. Bley rašė, kad Valkenburge provincijos konsulto metu Lietuvai buvo numatytas T. Jonas Kipas. Tas konsultas galėjo įvykti spalio mėnesio viduryje, ir tą patį mėnesį tercijato tėvus pasiekė gandas, kad T. Kipas turės važiuoti į Lietuvą. Būdamas karo kapelionu per pirmąjį pasaulinį karą, T. Kipas keletą kartų buvo Lietuvoje, laikė Mišias Aušros Vartų šven-

Arkiv. J. Skvireckas, suteikęs T. Bley daug informacijų apie apaštalavimo galimybes Lietuvoje

tovėje ir ilgesnį laiką gyveno Ašmenoje bei Svyrio ir Naručio ežerų apylinkėse. Bet tai dar nereiškė, kad jis buvo tinkamas kandidatas Lietuvai. Iš tiesų, T. Bley ir jo patarėjai ilgai galvojo ir tarėsi, kol apsisistojė ties T. Kipu. Tinkami kandidatai Lietuvai buvo du: T. Liudvikas Esch ir T. Kipas. Provincijolo patarėjai buvo nuomonės, kad T. Esch reikėtų siųsti į Lietuvą, o T. Kipas galėtų būti naujokų magistrui numatytai Rytų Vokietijos provincijai. Bet T. Bley apsisprendė už T. Kipą, nes matė, kaip jis sunkiomis sąlygomis taip sėkmingai organizavo Essen mieste katalikų moksleivių sąjungą Neu-deutschland ir Marijos Sambūrį 1919-1922 m. T. Andruška turėjo menkesnį organizacinį gabumą ir jo kandidatūra į vyresnius atpuolė.

1922 m. spalio mėnesį T. Bley vizitavo tercijatą Exatene ir buvo pakviestas papa-

T. J. Venckus, pirmasis lietuvis, įstojęs į jėzuitų ordiną nepriklausomybės metu

sakoti ten studijuojantiems tėvams apie provincijos padėtį. Būdamas tercijato tėvų seniūnu, T. Kipas jautėsi įpareigotas pradėti pokalbį. Kadangi jam rūpėjo jo paties likimas, T. Kipas tuojau paklausė T. Bley, ar jis buvęs Lietuvoje. Neišduodamas paslapties apie jo paskirtį į Kauną, T. Bley jam iškilmingu balsu taip atsakė: "Mielas Tėve Kipai, Jūs buvote Lietuvoje anksčiau už mane". Žinodami gandus apie T. Kipo paskyrimą ir išgirdę iškilmingą provincijolo atsakymą į T. Kipo klausimą, tėvai prapliupo juokais, o T. Kipas, supratęs tą diplomatinį atsakymą, negalėjo užmigti visą naktį. "Sugrįžęs iš Indijos", taip rašė T. Kipas apie anos dienos pergyvenimą, "aš taip džiaugiaus, kad pirma kaip divizijos kapelionas, o paskui kaip Neudeutschland dvasios vadas galėjau kalbėti ir sakyti pamokslus vokiškai. Bet dabar vėl reikės kalbėti svetima kalba, be to, man visiškai nepažįstama ir sunkiai apvaldoma; ir taip per visą savo gyvenimą! Be to, reikės atsisakyti pamėgto darbo su Neudeutschland. Tai buvo daugiau negu perdaug".¹¹

1922 m. gruodžio mėnesį susirgo naujokų magistro padėjėjas, ir T. Kipas, nuvykęs į s'Heerenbergą, turėjo perimti jo pareigas. Ten pat jis tęsė savo terciją. Naujokyne rado kl. Joną Paukštį ir (nežinia, ar su jo pagalba) pradėjo mokytis lietuvių kalbos. Oficialų paskyrimą Lietuvon jis gavo 1923 m. balandžio 19 dieną. Pasibaigus tercijai, 1923 m. liepos 14 dieną T. Kipas atsišveikino su tėvais ir naujokais. Ta proga klierikai jam suruošė akademiją, o kl. Jonas Paukštys skaitė paskaitą apie Lietuvą. Kitą dieną T. Kipas išvyko į Valkenburgą. Ten jis norėjo susipažinti su kl. J. Venckum ir surinkti kiek galima daugiau žinių apie Lietuvą. Išsikalbėjęs keletą valandų kolegijos parke, T. Kipas pareiškė, kad siūlys T. Provincijolui nutraukti kl. Venckaus studijas ir siūsti jį į Kauną. Bet T. Bley buvo kitos nuomonės. Jis norėjo, kad J. Venckus kuo greičiausiai baigtų visas studijas ir gautų kunigo šventimus. Vietoj kl. Venckaus, kitais metais į Kauną teko važiuoti J. Paukščiui. Atsisveikinęs su dideliu Valkenburgo komunitetu, T. Kipas leidosi į Lietuvą ir liepos 20 dieną pasiekė Kauną. Ten jis rado T. Benediktą Andrušką, atvykusį į Lietuvą gegužės mėnesį.

1. Bley, Die Anfänge der neuen Litauischen Provinz S.J.
2. Apie T. von Lassbergą 1958 m. taip rašė T. Kipas T. Krištanavičiui: "Apie T. von Lassberg labai daug girdėjau Essene, kur jis dažnai apaštalaudavo dar prieš savo kelionę į Lietuvą, iš vieno seno darbininko, kaip jis ten sakydamas pamokslus ir klausydamas išpažinčių jų [lietuvių] kalba visoje pramonės srityje labai daug nusipelnė". T. Stasys Gruodis, S.J., veddamas misijas lietuviams Essene 1928 m., rado ten dar 150 lietuvių šeimų.
3. Palyg. Kauno Jėzuitų Gimnazija 1934-1937, Tėvų Jėzuitų leidinys, 1937 m., 6 p.
4. Kauno Historia domus, 1923-1924 m., 1 p.
5. Bley, Die Anfänge der neuen Litauischen Provinz S.J., 1 p.
6. Bley, ten pat, 1 ir 2 p.
7. Bley, Die rechtliche Errichtung der litauischen Provinz, 1 p.

Paauglių auklėjimo problema

jonas Miškinis

Šiais laikais daug paauglių mėgsta išsiskirti savo originalia išvaizda, kaubojiška apranga, ilgais plaukais, na, ir triukšmingu elgesiu. Tai iš dalies susiję su šių laikų moda ir polinkiu pamėgdžioti. Žinoma, po kurio laiko tai praeina. Tokia paauglių išore ir jų elgesiu daug kas nepatenkinti. Tačiau ne išorė, bet jaunuolio vidus turėtų labiau jaudinti suaugusius, ypač tėvus.

Valia

Paauglystės amžiuje ugdoma valia. Paaugliai vertina drąsą, ryžtą, iniciatyvą, vyriškumą. Visur, kur tik gali, stengiasi parodyti savo drąsą, neatsisakydami pavojingų ir kartais rizikingų situacijų. Tačiau ne visada jie sugeba atskirti užsispyrimą nuo atkaklumo, drąsą nuo nutūkšalviškumo.

Jie, siekdami savarankiškumo, skuba greičiau tapti panašiais į suaugusius – su-

vyriškėti ar sumoteriškėti. Jie dažniausiai iš suaugusiųjų perima blogus įpročius – pradeda rūkyti, gerti alkoholį. Dažnai savarankiškumo siekimas pasireiškia paauglių negatyviškumu. Tada disciplina jiems esti nepakeliama, labai pasikeičia pažiūros į suaugusiuosius. Į moralinius tėvų patarimus ir nurodymus atsako šiurkščiai, nepagrįstais pykčio priepuoliais.

Todėl tėvai ir mokytojai turi gerai žinoti paauglio psichines ypatybes, kad kartais nedarytų auklėjimo klaidų. Dėl to visada reikia atsižvelgti į šį sudėtingiausią jaunuolio gyvenimo laikotarpį. Kai kurie tėvai savo vaikus laiko vis "mažais", kuriems nusibosta nuolatiniai ir vienodi jų pamokymai, slopina jų iniciatyvą ir tuo pačiu trukdo vystytis daugeliui teigiamų savybių. Labai blogai jaunuolį veikia suaugusiųjų nesivaldymas, dažnas irzlumas, rėksmingumas, veiksmų netolygumas. Dėl to neretai silpnėja jaunuolio meilė ir pagarba tėvams.

Darbas ir fizinė kultūra

Didelę svarbą paauglio jaunuolio psichikos formavimui turi darbas, fizinė kultūra. Darbas išmoko disciplinos, auklėja savivarbos jausmą, duoda galimybę pasireikšti iniciatyvai, vysto fizinius ir protinius gabumus. Bet neigiamos reikšmės tam turi jaunuolių gyvenimo būdas, dienos režimas. Juk 6-8 valandas sėdėti mokyklos klaseje, sugrįžus į namus pamokų ruošimas, radijo, televizijos žiūrėjimas, knygų skaitymas gerokai išvargina. O kur galimybės būtinam fiziniam išsikrovimui? Todėl be reikalo kai kurie suaugusieji stebisi ir pyksta, kad jaunimas mėgsta triukšmingas dainas, muziką, judrius šokius. O juk tai dažnai vienintelė priemonė miesto jaunimui gyvybinės energijos ištekliams iškrauti. Tuo klausimu turėtų susirūpinti tiek tėvai, tiek mokytojai, tiek jaunimo organizacijų vadovai, nes tikslingos fizinės bei sportinės veiklos stoka ne tik sukelia nuobodolį, bet ir neretai padeda atsirasti antisovietiniams veiksams ir chuliganizmui, kuris dabar yra labai išplitęs.

8. T. Andruška dirbo ne Antverpene, bet Briuselyje.
9. Bley, Die Anfänge der neuen Litauischen Provinz S.J., 3 ir 4 p.
10. Bley, Die rechtliche Errichtung der litauischen Provinz, 1 p.
11. Kipp, Litauen, 1 p.

Sveikame kūne sveika siela

Nuo senų laikų yra žinoma patarlė, kad sveikame kūne sveika siela. Tad labai svarbu nuo mažens išugdyti vaike higieniškus įgūdžius, kad nuolatos būtų švarus kūnas – neatsiejamas sveikatos laidas. Bet tie įgūdžiai mūsų mūsuose toli gražu nepakankamai diejami.

Dabar jaunimas, svetur gyvenantis, fiziškai bręsta kur kas anksčiau, yra gerai išsivystęs, nors kai kurie psichiatrai atkreipia dėmesį į jų psichinį nepatvarumą. Be to, ankstėja ir lytinis brendimas, kuris sukelia daug rimtų problemų dėl sisteminio ir apgalvoto lytinio auklėjimo.

Daugelis tėvų supranta, kad reikia vaikams šio auklėjimo, tačiau daugumas to nedaro, matyt, dėl to, kad šiuo atžvilgiu jie patys nepatogiai jaučiasi, nes vaikystėj jiems patiems gal niekas apie tai nekalbėjo.

Aplamai, jaunimo auklėjimo problemos negalima išspręsti tik švietimu, knygomis bei higienos vadovėliais. Jauną žmogų reikia auklėti harmoningai, ypač stengtis vystyti jausmų kultūrą bei grožio supratimą. Čia daug padeda klasikinis menas, nes jis pasižymi paprastumu, natūralumu, objektyvumu. Taip pat vaikas turi pajusti gamtos grožį, meniškų paveikslų grožį ir jo turinį. Mene nuolat vyksta amžinas konfliktas tarp gėrio ir blogio, ir jaunuolis, susipažindamas su menu, turi tą kovą suvokti, kad jausmu galėtų atskirti gėrį nuo blogio ir ateity atitinkamai formuoti savo elgesį. Juk per jausmus daugiausia galima paveikti jauno žmogaus mąstyseną, nukreipti ją tinkama linkme. Kitaip, žmogus gali likti primityvus su skurdžiu jausmų pasauliu, nors būtų ir išsilavinęs savo srities specialistas. Gyvenime dažniau sutinkam žmones su ribotais jausmais, o ne protu, kai žmogus jaučia tik tai, ką jis pats išgyvena. Tokiam sunku suprasti, kad ir kiti jaučia skausmą, išgyvena džiaugsmą, ir kitiems sunku pernešti įžeidimus.

Jaunystė yra pats gražiausias žmogaus gyvenimo laikas – tai gyvenimo pavasa-

ris, nuo kurio priklauso tolesnė jo laimė ir ateitis. Tėvai, o taip pat auklėtojai, turi padėti bręstantiems jaunuoliams nueiti tą sudėtingą, painų ir audringą gyvenimo kelią, būti šalia jų, padėti suvokti tas vertybes, kurias mūsų proseneliai sukaupė per visą savo gyvenimą. Žodžiu, brendimo metais paaugliui labiausiai reikia bendravimo su tėvais, jų supratimo ir paramos.

Tėvai, kurie moka tapti geriausi savo vaikų draugai, visada gali jiems padaryti tokią įtaką, kuri nugalės visas aplinkos įtakas, ypač neigiamas. Patirtis rodo, kad žmogus tik tada gali labiausiai paveikti kitus, kai yra laimėjęs jų širdyse pasitikėjimą. Tik tuomet tėvai galės savo vaikus patarimais, pavyzdžiais ir nurodymais palenkti į gerą pusę, jeigu nuolatiniu ir nuoširdžiu bendravimu bus įgiję visišką jų pasitikėjimą.

Lietuvių jaunimo žvilgsnis į spaudą

Daiva Valaitytė

Mūsų Čikagos Aukštesniosios Lituaništinės Mokyklos aštuntoje klasėje yra 21 mokinys: 5 berniukai ir 16 mergaičių. Jie yra 15-17 m. amžiaus jaunuoliai, visi yra iš Lietuvos atvykusių tėvų vaikai. Kad jie skaito amerikietiškus laikraščius ir žurnalus, tai visiems aišku, bet lietuvių kalbos pamokose buvo teirautasi, kiek šių jaunuolių skaito lietuvišką spaudą. Prisipažino, kad tik kai kurie peržiūri lietuviškus laikraščius ar žurnalus, bet ir jie pareiškė, kad lietuviški laik-

raščiai nėra įdomūs. Svarstyta, kodėl neįdomūs.

Norint tiksliau atsakyti į šį klausimą, buvo susitarta, kad visa klasė rūpestingiau peržiūrės ir atidžiau stebės Čikagos lietuviškus ir amerikietiškus laikraščius nuo rugsėjo 23 iki spalio 21 dienos ir po to pasakys savo išpūdžius bei pastabas. Visi skaitė, darė iškarpas iš laikraščių, rinkosi rašinėjams temas. Pasibaigus sutartam laikui, buvo pasidalinta mintimis.

Mokiniai aptarė skirtumus tarp lietuviškų ir amerikietiškų laikraščių. Iš lietuviškų laikraščių daugumas iškirpo jiems labiau patikusius ir įdomesnius straipsnius. Štai kas mūsų jaunimą labiausiai domino:

1. Iš okupuotos Lietuvos atbėgusio advokato Zigmo Butkaus ir jo šeimos liudijimas bei visi su jų pabėgimu susiję straipsniai.
2. Šūkiiai, reikalaujantys Lietuvai laisvės, o taip pat Romoje esančio paminklo fotografija su įrašu "Lituania Libera" – Laisvoji Lietuva.
3. Čikagos spauda apie teisininką Z. Butkų.
4. Okupuotos Lietuvos kunigų laiškas Kosyginui.
5. Šuolis į laisvę (Simo Kudirkos laisvės siekimo drama).
6. Pabėgo Kievo operos direktorius.
7. Didžioji pažadų reikšmė.
8. Elektros bangos gydo ligonius.
9. Kraujo tinkamumas.
10. Kiek uždirba amerikietis.
11. Skautybės kelias.
12. Aplink mus.

Iš čia paminėtų iškirptų straipsnių jau matyti, kokie klausimai labiau domina mūsų klasės jaunimą. Gal daugiausia mokinių savo rašinėjams pasirinko temas apie Z. Butkų ir jo šeimą, apie jų liudijimus, pranešimus susirinkimuose, kurie buvo laikraščiuose aprašyti. Taip ir kitos iškarpos rodo, kad visiems rūpi Lietuvoje gyvenant lietuviai, jų pastangos, siekiant Lietuvai laisvės, nesibijojimas net ir didžiausių pavojų, kad galėtų išbėgti iš okupuotos Lietuvos ir čia, laisvės kraštuose, liudyti bei skelbti pasauliui apie baisią komunizmo priespaudą.

liui apie baisią komunizmo priespaudą.

Lietuvių jaunimas su įdomumu skaitė ir sekė žinias ne tik apie pabėgusius lietuvius, bet ir apie kitų tautų žmones, pvz. kaip Kievo operos direktorius pabėgo į laisvę. Tai rodo, kaip laisvės trokšta ne tik lietuviai, bet ir kitų okupuotų kraštų gyventojai.

Mokiniai lietuviškoje spaudoje sekė ir prezidentinių kandidatų pasisakymus bei pažadus. Jiems patiko, kad apie kandidatą į prezidentus McGovern, jų nuomone, buvo parašyta tiesa. Kai kuriems buvo įdomūs laikraščiuose iškelti faktai, žinomi tik tų sričių specialistams, pvz. kaip elektros bangos gydo ligonius, apie kraujo tinkamumą, apie amerikiečių uždarbį ir pan. Kai kurie rūpestingai skaitė "Skautybės kelią" ir skyrių "Aplink mus". Gal mažiau kas domėjosi žiniomis iš įvairių kolonijų.

Paskui mokiniai pasisakė ir diskutavo, kas lietuviškuose laikraščiuose jiems patiko ir kas nepatiko; ko jie pageidautų, kas būtų įdomiau, kas juos labiau trauktų skaityti lietuvišką spaudą.

1. Visi pabrėžė, kad lietuviškų laikraščių straipsniai dažniausiai būna labai ilgi. Jie pageidavo trumpesnių, ne taip ištęstų.

2. Lietuviškuose laikraščiuose labai trūksta žinių apie jaunimą, jaunimo pasisakymų, jaunimo rašytų straipsnių. Daugelis pastebėjo, kad šiais metais įvykęs Jaunimo kongresas buvo ruoštas jaunimo. Lietuviškuose laikraščiuose buvo labai daug apie jį rašyta, bet rašė ne jaunimas. Jaunimo pasisakymų apie kongresą, jaunimo nuomonių beveik nebuvo. Pavyzdžiui, mums būtų buvę labai įdomu išgirsti iš kongresą ruošusių įvairių komisijų atstovų, kaip jiems sekėsi organizuoti, nuo ko pradėjo, kas padėjo, į ką kitą kartą, ruošiant jaunimo kongresą, reikėtų kreipti ypatingą dėmesį. Argi negalėjo įvairios komisijos duoti trumpus savo veiklos pranešimus? Deja, to nebuvo.

3. Kurie įvairiuose laikraščiuose sekė kolonijų žinias, pvz. Detroito, Clevelando skyrių aprašymuose, pastebėjo, kad vietoje smulkių parapijos žinių, reikėtų daugiau rašyti apie tų kolonijų jaunimo veiklą. Jau-

nimui visai neįdomu, kas šventė vardines, kas kur šventino namą, jis lauktų žinių ir aprašymų apie jaunimo pasirodymus, apie jo veiklą.

4. Tas pat sakytina ir apie Čikagos smulkių "pletkų" skyrių "Aplink mus" ("Draugo" dienraštyje). Labai ten trūksta žinių apie jaunimą. Visa tai, kas ten rašoma, beveik be išimties rašoma tik apie vyresniusius.

5. Buvo išreikštas pageidavimas, kad laikraščių vedamuosiuose reikėtų retkarčiais ir jaunimui duoti progą pareikšti savo mintis kai kuriais klausimais. Tai būtų naudinga ir vyresniesiems – jie pamatytų, kokiomis problemomis jaunimas domisi, kas jam rūpi, ko jis nori.

6. Švenčiant rašytojų, poetų ar kitų žymesnių žmonių sukaktis, reikėtų duoti jaunimui įdomesnių faktų apie tą asmenį, o ne tik pasakyti, kada jis gimė, kur mokėsi, kada ir kur mirė. Tai būtų įdomiau ne tik jaunimui, bet ir vyresniesiems.

7. Vaikams yra "Drauge" skyrelis "Tėvynės žvaigždutė". Būtų labai pageidautina, kad ir jaunimui-studentijai būtų platesnis skyrius, kur jie galėtų bandyti savo kūrybą: poeziją, straipsnius, apysakas. Ten turėtų būti vietos ir smulkesnėms žinutėms apie jaunimą ir studentiją, apie esančius dar mokyklose ir apie baigusius studijas. Reikėtų ten rašyti apie jaunuolius, kurie mokyklose ar konservatorijose atliko kokią nors programą, dalyvavo su savo kūriniais meno parodose ir pan. Tada jaunimas tikrai daugiau skaitytų ir priprastų prie lietuviškos spaudos.

8. Būtų pageidautina ir lietuviškuose laikraščiuose įvesti panašius skyrius, kaip yra amerikietiškuose: "Dear Ellen Peck", "Dear Abby", "Ann Landers", kur skaitytojais prašo ir gauna įvairių patarimų, kur atsakoma į visokius klausimus. Visi juos mielai skaito, visiems jie įdomūs. Tokie skyriai gal ypač tiktų į moterų skyrius ar į moterų žurnalą.

9. Jaunimas pageidautų ir lietuviškuose laikraščiuose juokų skyrių su pieštais paveikslukais, kaip pvz. "Doonesbury" iš

Chicago Tribune". Galėtų būti ir lietuviškas horoskopas, kryžiažodžiai, platesnis oro skyrelis. Moterys norėtų, kad būtų daugiau rašoma apie madas.

10. Jaunimas norėtų ir lietuviškuose laikraščiuose matyti televizijos programų, teatro. Lyric operos spektaklių ir parodų bei kitų kultūrinių įvykių recenzijų ir aprašymų. Dabar kai kam gali atrodyti, kad Čikagoje tėra vienintelė lietuvių opera ir nieko daugiau be lietuviškų parengimų. Būtų labai naudinga lietuvių spaudoje paskaityti patarimų, į kuriuos spektaklius bei parengimus eiti, kuriuos vertėtų ir lietuviams pamatyti.

11. Buvo pageidauta, kad mūsų laikraščiuose būtų daugiau įvairių atsitikimų ir nuotykių aprašymų, panašiai kaip būna "Reader's Digest".

12. Lietuviškuose laikraščiuose per mažą sporto žinių. Būtų įdomu ir lietuviškoje spaudoje pasiskaityti apie Amerikos sporto klubų veiklą, apie įdomesnes Čikagoje vykstančias ledo ritulio, futbolo, krepšinio, plaukimo rungtynes.

Šių dienų lietuviškasis jaunimas, gimęs ir augęs Amerikoje, negali paneigti aplinkos, kuri jam yra sava ir artima, prie kurios jis pripratęs, kurioje jis ir ateityje turės gyventi. Bet tai dar nereiškia, kad lietuviški reikalai ir lietuviškos problemos mūsų jaunimo nedomintų. Jaunimas myli tėvų kraštą, kurio jis niekad savo akimis nėra matęs, kurį pažįsta tik iš savo tėvų bei mokytojų pasakojimų ir iš knygų, paveikslų, skaidrių bei filmų. Lietuviškasis jaunimas didžiuojasi savo tėvų kraštu, kurį jis laiko ir savo tėvyne.

Tą dvilypumą suderinti nėra jau taip lengva, tuo labiau, kad aplinka traukia į vieną pusę, o tėvai ir visa vyresnioji išėjimo – į kitą. Todėl tiek vyresnioji karta, tiek spauda, tiek visa lietuviškoji visuomenė turėtų stengtis labiau suprasti priaugančiąją kartą ir padėti jai išlikti lietuviška, nepaneigiant fakto, kad ji yra suaugusi ir su amerikietiška aplinka. Jaunimas nori būti lietuviškas, bet taip pat nenori atitolti ir nuo jį supančio gyvenimo.

“Didžiųjų klausimų” labirinte

(A. Maceinos "Didžiuosius dabarties klausimus" vertinantis)

Dr. Gr. Valančius

III. Dialektika, paradoksai ir oportunistas

"Pasaulio sekuliarizacija" skyriuje Maceinos dezintegracinės tendencijos atsiskleidžia visu ryškumu, čia jis jungia, vienija, integruoja, bet štai vėl skaldo, išskiria, dezintegruoja pagal reikalą, kurį diktuoja jo dialektika. Tos dialektikos ašis yra tezė, kad pasaulis nėra Dievas (jame negyvena, nesireiškia, neženkliną), bet yra Dievo. Pasaulis yra Dievo kūrinys, bet jis, ateistiškai orientuotas, to nenori pripažinti ir kratyte kratosi. Tas pasaulis iš vienos pusės (ontologiškai) yra blogas, nes, neigdamas savo kūriniskumą, kratosi santykio su Kūrėju, o iš kitos pusės (kosmologiškai) jis yra geras, nes einas savo "autonomišku" keliu, laikosi savo paties dėsnių, tvarkos ir turi net savas tiesas! Kaip sakyta. Dievas jame vis tiek jau nebegyvena ir savęs nebeženklina; tartum jau suaugusį vaiką būtų į bernus išleidęs – manykis, kaip išmanai.

Iš pasaulio išeidamas (bet tik iš kosmologinės jo plotmės), Dievas išpėja jame Jo nebeieškoti, nes vis tiek nebus galima rasti. Jis pasirinkęs kitą gyvenvietę ir kitokį būdą save ženklini, apreikšti (plg. 59-79 psl.). Moka juokauti ir Dievas, ar ne? Keistai, labai keistai, netgi paikai gali visa tai skambėti, jei nors sekunde užmirši Maceinos *dualistinę* dialektiką: pasaulis kosmologinėje bei antropologinėje ir pasaulis ontologinėje

plotmėje. Dėl to, skaitant apie pasaulio "sekuliarizaciją", patartina nepaliamamai prieš akis turėti dviveidžio romėnų dievo Januso vaizdą. Jis viena galvos puse žiūri į kosmologinę (ne Dievas) pasaulio plotmę, o kita – į ontologinę (Dievo) pasaulio plotmę. Visuomet čia atkreiptinas dėmesys į vardininko ir kilmininko linksnius. O jei turi neblogą vaizduotę ir atmintį, tai visą laiką galvok ir vaizduotėje laikyk abi mėnulio puses: šviesiąją ir tamsiąją. Taip pat gali vaizduotis Dievą ir velnią, pasidalinusius pasaulį per pusę. Užmiršk, kad pasaulis yra vienaplotmis ir vienareikšmis. Kai skaitydamas sutinki žodį *pasaulis*, stabtelk ir įsitikink, katrą pasaulį susitikai (kosmologinį ar ontologinį). Įspėju, kad, skaitydamas knygą, tai turėsi daryti kokius 200 ar 300 kartų.

Nėra jau toks paprastas dalykas skaityti filosofinę knygą, įkaustytą į griežto metodo, sistemos, dialektikos rėmus. Nusprūdes nuo vienos vienintelės dialektinės papėdės, gali visai pasimesti ir nutraukti vedamąją minties giją. Negi prisipažinsi stokojęs inteligencijos, nepajėgiąs sekti autoriaus minties ir nusikeikęs sviesi knygą pastalėn? Užuoat taip nekultūringai elgęsis, verčiau draugui šį tą papasakok iš knygos turinio ir pasigirk perskaitęs vertingą knygą, nors pats sau širdy ir sakytum – makalynė! Gali juk ir praleisti tokius dalykus, kurių nesuvirškini, nesupranti. Aš pats susižymėjau keletą Maceinos teigimų, apie kuriuos jau porą mėnesių galvoju ir vis tiek nesuprantu. Gal dėl to, kad baisiai nemėgstu dialektikos, o tik šiaip sau samprotauti. Pavyzdžiui: *daiktas būna, bet nereiškia, nieko neženkliną*. O aš, kvailiukas, maniau, kad neiįmanoma kuo nors būti ir nieko nereikšti. Man atrodė, atrodo ir prie to pasiilksiu, kad net sliekas ar varlė ką nors ženklina, ką nors reiškia. Kai buvau dar jaunas, mano profesorius aiškino apie garsojį Kanto "Die Kritik der reinen Vernunft". Kai paskaitos gale užsirašiau ir pasibraukiau išvadinę mintį, kad daiktas savyje yra nepažįstamas (Ding an sich ist unerkennbar), labai nusiminiau ir širdy pamaniau,

kuriems galim ta filosofija reikalinga. Tur būt, nuo to laiko ir neturiu jokio skonio metodiškai, sistematiškai, dialektinei filosofijai. Vėliau tas pats profesorius kalbėjo apie "Praktischer Verstand", ir tuoj reikalai pagerėjo. Vadinas, nelisk į dalykų gilumas, nebandyk visko ieškoti, bet samprotauk, logiškai svarstyk, filosofuok, interpretuok. "Praktiškasis protas" leidžia iki valiai filosofuoti, kartais net išmintingiau, kaip profesionalui filosofijos profesoriui. Kartais net atsitinka, kad pastarieji visiškai paklįsta ne savo filosofinėse mintyse ar idėjose, bet kriterijų, metodų, dialektikos pinklėse.

Ir Maceina turi vargo su kažkokiom gal visai be reikalo suraizgytom dialektinėm pinklėm savo paskutinėje knygoje. Tebūnie čia leista porą žodžių tarti apie dialektiką, sakykime, nors apie dvi gerai žinomas jų sistemas: *hegelinę* (tezė, antitezė, sintezė) ir *scholastinę* (pro, contra, conclusio). Blogiausias čia (dialektikoje) dalykas yra tas, kad *tiesa* (kartais tik tariamoji) *praryja* ne tik savo, bet ir *netiesos* (tikros ar tik tariamos klaidos) tiesas. Šiame pasakyme neieškote paradokso, nes jo čia nėra. Taip atsitinka labai paprastu, normaliu ir neišvengiamu būdu, nes kiekviena klaida nėra 100% klaida, ir kiekvienoje netiesoje visad rasi bent grūdėlį tiesos. Tai ypač pasakytina apie samprotavimus, kuriuos vadiname abstraktiniais, t. y. filosofiniais. Tą mintį ypač pabrėžė žymus vokiečių teologas Hans Kueng (plg. *Structures of the Church*. N.Y., 1964). Dėl to jis ir reikalauja, visų konfesijų krikščioniškiems protams galvas krūvon suglaudus, *formuluoti* net Bažnyčios dogmas taip, kad jose išnyktų bet koks skepticizmo likutis ir neliktų nė krislelis netiesos.

Kalbėdamas apie *evangelijų numitini- mą*, Maceina be pasigailėjimo čaižo teologus Bultmaną, Marxseną, Lehmaną ir olandų katekizmo autorius už jų tariamąjį ("mirtinai nuodėmingą") bandymą *perprasminti* evangelijas. Sąvokos, kategorijos ar terminai *formuluoti* ir *perprasminti*, be jokių ginčų, yra giminingos. Taigi gal čia daugiau esama sąvokinio, dialektinio, o ne

prasminio ar teologinio ginčo bei nesutari- mo. Net pats Maceina savo knygos gale, sąmoningai ar nesąmoningai, visai "išbal- tina" juodus olandų perprasmintojų "vel- nius", jų pusėn nusišypso ir net sviedžia jiems komplimentą — bravo, jūs teologijos pionieriai Europoje!

Štai kas pasidaro, kai mėgsti narpliotis dialektikos voratinkly. Vidutiniško šių dalykų žinojimo skaitytojui dažnai pasidaro nebeaišku, kur čia autoriaus filosofija, kur teologija, ir kur tik vienos kurios ar abiejų kartu dialektika. Bepigu skaityti šv. Povilo, pirmojo krikščionybės teologo-pagrindėjo laiškus. Dažnai jis įspėja: čia kalba Vieš- pats mano lūpomis (reiškia, tikėk ir neabe- jok); čia kalbu aš pats (reiškia, tau tik pa- tariau, raginu). Su ta dialektika yra tikra bėda kiekvienam skaitytojui, nebent išsky- rus tik labai išprususį. Pažiūrėkime, pavyz- džiui, kas atsitiko su tuo minėtu Hegeliu (1770-1831), Goethės, Napoleono ir Beetho- veno bendraamžiu. Šį padorų žmogų toji biauzybė dialektika murkdyte sumurkdė. Teologas, knygų apie Švenč. Trejybę auto- rius, prirašęs daugybę filosofinių veikalų. Na, ir ką iš jo padarė toji minėta dialekti- ka? Jis pasidarė ne tik dialektinio materia- lizmo tėvu, bet ir vadinamojo istorinio ma- terializmo-marksizmo dvasiniu įkvėpėju, fi- losofiniu pagrindėju. Vadinas, Hegelis "pa- gimdė" Marksą, Engelsą, iš kurių gimė Le- ninas, Stalinas ir kiti. O pats Hegelis iš esmės nė į vieną iš jų net iš tolo nėra panašus.

Ne geriau ir su scholastikos dialektika. Kai "contra" ir "pro" premisos yra persijo- jamos, kai stengiamasi kviečius atskirti nuo pelų, tai dažnai su pelais į šiukšlyną iš- metama ir daug kviečių, niekad nepaten- kančių į "conclusio" aruodą. Gal kartais net tame šiukšlyne gali atsirasti daugiau kviečių, negu aruode. Daugelio dalykų per- formavimas, ypač šiais kontroversiniais lai- kais, yra būtinas. Su krikščioniška meile reikėtų stengtis išrankioti iš "contra" sieto visus tiesos grūdėlius, kad nė vienas jų ne- žūtų, bet visi būtų sudėti į tiesos (conclusio) indą. Kalbu apie krikščionis apamai, ne

vien apie katalikus. Visuomet prisimenu kardinolo Bea anuometinį pareiškimą (manau, ne be Jono XXIII leidimo ir palaiminimo): "Visi krikščionys, ne tik katalikai, krikšto sakramentu yra įjungti į Mistinį Kristaus Kūną ir jame pasilieka. Gali turėti visus likusius šešis sakramentus, bet, neturėdamas pirmojo – krikšto, nesi krikščionis". Ypač reikia pagirti Maceiną už tai, kad jis niekad nedaro jokios diskriminacijos įvairių krikščionių konfesijų atžvilgiu, net kai kuriais požiūriais aukščiau iškeldamas ortodoksus (plg. "Dievo Avinėlis"). Su visais bendraukime, kaip pridera krikščionims, nusimetę visokius dogmatistų, fundamentalistų, legalistų, fideistų ir kitokius apsiaustus.

Grįžtant prie dialektikos, prašyte prašosi ir vienas kitas pavyzdys. Neseniai katalikai nuėmė ekskomuniką nuo ortodoksų (buvusią uždėtą nuo 1054 m.), o ortodoksai tokią ekskomuniką nuėmė nuo katalikų. Tai buvo tuo metu padaryta dėl kontroversijos, išreikštos žodeliu "filioque" – buvo diskutuojama, ar Šv. Dvasia eina tik iš Tėvo, ar iš Tėvo ir Sūnaus. Mano nuomone, tai buvo tik tariamai dogmatinė kontroversija, o iš tikrųjų čia būta nemažos dozės vadinamojo istorinio oportunizmo.

Charakteringu "už" ir "prieš" metodu Maceina svarsto celibato klausimą (plg. "Bažnyčia ir pasaulis", 27-34 psl.). Tai aktuali knyga, bet jau paskutiniai argumentai už celibatą tai neverti nė vieno skatiko, kai kalbama apie dvasininkų *vaikų* eventualų apsiskandalinimą ir žmonių kalbas. Jeigu jau mes kreipsime dėmesį į tai, ką kuriuo klausimu pradės pliurpti visokie "pletkininkai" ir gandų nešiotojai – tai jau pasaulio galas! Tokiems tik užčiaupti burnas, parodant vartelius į jų pačių daržus ir uždaržius. Leiskite čia kai ką pridurti. Kai kurie gal prisimena neseniai spaudoje vykusį mano dialogą su kun. V. Bagdonavičium, kuriame palietėme ir celibato klausimą. Mano mielam oponentui labai nepatiko, jis net, atrodo, palaikė tai piktžodžiavimu, kai prie celibato pridėjau žodį *oportunizmas*. Matote, kas atsitinka, kai nesusikalbi, kai

pavartotus terminus vienas vienaip, kitas kitaip supranta. Savo žodyne turiu tris oportunizmus: *individualų, politinį ir istorinį*. Tame dialoge oportunizmą ir pavartoju šia pastarąja prasme. Individualiam oportunizmui beveik visiškai atitinka žodis *savanaudiškumas*, kiekvienos progos savanaudiškas išnaudojimas. Politinio oportunizmo pavyzdys gali būti tas, kai protestantas Rockefelleris ir katalikas Kennedis rinkiminės agitacijos metu nuėjo į žydų sinagogą, užsidėjo žydiškas "jermulkas" ir pradėjo visa gerkle šaukti, linguodami kartu su žydais. Jei neklystu, Žigimantas Augustas, paskutinis Jogailaitis, 16-tame šimtmetėje perkėlė Lietuvos-Lenkijos sostinę iš Krokuvos į Varšuvą. Panašiai padarė ir Petras Didysis, 18-tame amžiuje perkeldamas Rusijos sostinę iš Maskvos į Petrapilį, o 1918 m. Leninas vėl atkėlė atgal į Maskvą. Tai istorinio oportunizmo pavyzdžiai. Taip pat šios rūšies pavyzdžiu laikau ir galutinį celibato patvirtinimą 1139 m. Laterano visuotiniame Bažnyčios susirinkime. Gyvendami atviro išsikalbėjimo metu, galime paminėti dar ir kitą istorinio oportunizmo pavyzdį, kai krikščionybės centru nebuvo padarytas nei Betliejus, kur Kristus gimė, nei Nazaretas, kur gyveno, nei Jeruzalė, kur mirė, bet Roma.

Jei dialektika ir paradoksai turi glaudų ryšį su čia diskutuojama Maceinos knyga ("Didieji dabarties klausimai"), tai trireikšmis oportunizmas gal tik labai tolimai ir netiesioginiai su ja rišasi. Šią daugiareikšmę sąvoką prikergiu tik tam, kad pabrėžčiau atsargumo ir apdairumo reikalą, vartojančią panašias sąvokas ar panašius terminus. Savyje nėra nei "prakeiktų", nei "išganytų" terminų, o priklauso nuo to, kokią prasmę į juos įdedi, kokiame kontekste vartoji. Juk ne velnio, o žmogaus yra išgalvoti terminai ir panteizmas, ir dualizmas, ir monizmas, netgi materializmas. Kiekvienoje klaidoje ir "klaidoje" yra ir tiesos grūdelių, tik reikia mokėti juos rankioti. Taip darė ir šv. Tomas Akvinietis, jis rankiojo tuos mažus tiesos grūdėlius ir krovė į didįjį "Doctrina sancta" tiesos indą. Jo raštuose nė su didžiausiu žibintu nesurastum tokių žodžių,

Šamo ežero sekliai

Redaktorius

Neseniai JAV LB Švietimo Taryba sudarė vaikams ir jaunimui tinkamų knygų sąrašą. Ten buvo surašyta apie 100 įvairių mūsų autorių parašytų knygų, bet gal tik kokia dešimt tikrai būtų mielai vaikų ar jaunimo skaitomos. Kitos dabartiniam mūsų jaunimui būtų neįdomios arba nesuprantamos. Į tą mūsų vaikams ar paaugliams tinkamą dešimtuką būtinai reikėtų įrašyti ir neseniai pasirodžiusią Nijolės Jankutės knygėlę vaikams "Šamo ežero sekliai". Manytume, kad ji labiausiai tiktų 9-12 m. amžiaus vaikams, bet ir vyresni mielai paskaitys, nes jau nuo pat pradžios užsimezga skaitytojo smalsumą žadinanti intriga ir jį išlaiko iki pabaigos. Tėvams čia bus tik vienas uždavinys – išsiūlyti vaikams ją pradėti skaityti. O kai pradės, tai patys, be jokio raginimo, varys iki galo.

Visi vaikų nuotyčiai pasakojami gana nuosekliai ir logiškai. Juos vaikai priims. Nors kai kurie pasakojami nuotyčiai atrodo nepaprasti, bet juose nėra dirbtinumo, vaikams elgiasi pagal savo amžių.

Prie teigiamų knygos ypatybių reikia priskirti ir Nijolės Palubinskienės iliustracijas. Jos nei per senoviškos, nei per mo-

---

kaip nesąmonė, išmonė, svaiojimai. Jis nė vieno nepasmerktų, bet pasakytų: "Pažiūrėsime, parankiosime, kiek tiesos grūdelių yra tuose žodžiuose, kuriuos parašei ar pasakei". (Bus daugiau)

dernios – tokios, kokios dabartiniam vaikui bus priimtinos ir įdomios.

Manome, kad apie šią knygą, apie jos literatūrinę vertę dar kas nors ir šiame skyriuje pasisakys, o dabar tik pora kritikos pastabų.

Kiekviena jaunimui skirta knyga turi turėti ir tam tikrą auklėjamąją vertę. Negalima neigti, kad šioje knygoje to nebūtų. Aiškiai čia gėris laimi, vaikai parodo nemaža tikro jaunatviško ir vaikiško heroizmo. Gal vienas dalykėlis, kurį būtų galima autorei prikišti – tai pagrindinio herojaus Rimo elgesys su savo jaunesniąja sesute Ale. Žinome, kad to amžiaus berniukai mergaičių nemėgsta, jų vengia ir laiko "vištelėmis". Ne išimtis ir mūsų Rimas. Tačiau gal per dažnai ir per grubiai jis su sesute elgiasi, net matant ir girdint motinai. Motina turėtų jį už tai dažniau sudrausti ir tarti kokią nors auklėjimo žodį. Knygoje to šiek tiek pasigendama.

Bet didžiausias knygos minusas – tai kalba. Už kai kuriuos kalbos netikslumus užsitarauja pylos autorė, pvz. *tūkstanties* (=tūkstančio), *nuteisė penkiems metams* (=penkeriems), *vistiek* (=vis tiek), *nesėkmių* (=nesėkmių), *greičiausia* (=greičiausiai), *neužilgo* (=netrukus), *nekartą* (=ne kartą), *vis dėl to* (=vis dėlto). Žinoma, kai kurios čia suminėtos klaidos yra "mirtingesnės", kitos – lengviau atleidžiamos, bet jų, ypač jaunimui skirtoje knygoje, neturėtų būti. Juk iš knygų jaunimas turi mokytis lietuvių kalbos.

O didžiųjų didžiausia knygos nelaimė – tai korektūros klaidos. Nežinia, kas tą korektūrą skaitė, nežinia, ar į ištaisyta rankraščių spaustuvių atkreipė atitinkamą dėmesį, bet jeigu tokią knygą autorė ar leidėjas gražintų spaustuvei ir lieptų iš naujo perspausdinti, tai niekas neturėtų teisės protestuoti. Štai tik keli korektūros klaidų pavyzdžiai: *labiau* (=labiau), *paskė* (=paskė), *neįlistu* (=neįlistų), *plėpėjo* (=plepėjo), *čiurkšlėmis* (=čiurkšlėmis), *niekur tauškia* (=niekus tauškia), *grasas* (=garsas), *žvilgtėrėjo* (=žvilgtėrėjo), *šiunkštinėdamas* (=šniukštinėdamas), *nepžištamasis* (=ne-

pažįstamasis), *parėmusi smakrą ranką* (– parėmusi smakrą ranka), *deimantu sargas* (=deimantų sargas). Taip pat 66 ir 67 psl. dviejų berniukų, Rimo ir Tomo, vardai taip sumaišyti, kad vaikai skaitydami gali visai nesusigaudyti: vietoj *Rimui* išspausdinta Timui, vietoj *Rimas* – *Romas*, vietoj *Tomą* – *Romą*.

Be korektūros klaidų sunku apsieiti, bet vis dėlto tokioje nedidelėje knygelėje tai yra per daug. Tiesa, dar grįžkime prie vienos autorės "nuodėmės". 120 psl. ji, skirdama tiesioginę kalbą kabutėmis, kabutes deda ne tik pradžioje ir pabaigoje (taip reikia), bet ir prieš kiekvieną naują skyrelį.

Autorė kai kuriuos retesnius ir, jos nuomone, vaikams nesuprantamus žodžius tuoj puslapio apačioje išverčia angliškai. Gal tai ir naudinga, bet gal būtų buvę dar naudingiau knygos gale duoti mažą nesuprantamų retesnių žodžių žodinėlių. Teko nugirsti, kad kai kam toks autorės pavartotas metodas nelabai patinka.

Pagaliau pažvelkime ir į knygelės viršelio paskutinį puslapį. Ten užrašyta kaina – 4 doleriai. Tai nepaprastai brangu. Knygelėje yra sunumeruota 137 puslapiai, kai kurie puslapiai yra visai tušti, kai kuriuose tik nuo pusės pradėtas spaudinti tekstas. Tad galima sakyti, kad joje yra apie 100 teksto puslapių. Prieš kokią dešimt metų tokios knygelės normali kaina būtų vienas doleris. Aišku, dabar viskas labai pabrangę, bet nemanome, kad keturgubai.

Po šitų kelių neigiamų pastabų vėl grįžtame prie teigiamų ir labai rekomenduojame šią knygelę lituanistinėms mokykloms. Mokytojas galės vaikams paaiškinti bei pataisyti ir minėtas korektūros klaidas. Dabar laukiame netrukus pasirodysiančios tos pačios autorės knygelės vaikams "Kelionė į septintąją stotį". Kai šią knygą gausime, tada galėsime plačiau aptarti ir vieną, ir kitą.

Nijolė Jankutė. ŠAMO EŽERO SEKLIAI. Išleido Liet. Knygos Klubas 1972 m. 137 psl., kaina 4 dol.

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Patarėjas – PROF. PETRAS JONIKAS

AUKOTI, AUKAUTI IR SUKELTI

Kartais yra maišomi veiksmažodžiai *aukoti* ir *aukauti*, manant, kad jų reikšmė yra vienoda. Bet juos reikia skirti pagal reikšmes. *Aukoti* reiškia *duoti auką*, o *aukauti*

– *rinkti aukas*. Tad nebūtų tikslu sakyti: *Švenčių proga aš jam paaukavau šimtą dolerių*. Čia vietoj *paaukavau* reikia sakyti *paaukojau*. Manome, visiems bus aišku, ką reikštų toks sakiny: *Bažnyčiai buvo suaukauta daug pinigų*. Tai reikia suprasti, kad žmonės *bažnyčiai surinko* daug pinigų. Pasakui, žinoma, tuos *suaukautus* pinigus jie atnešė ir *bažnyčiai paaukojo* (ne *paaukavo*). Žodį *aukoti* angliškai čia galėtume versti *to offer*, *to contribute money*, o *aukauti* – *to collect money*.

Kalbant apie pinigų rinkimą, čia, Amerikoje, žmonės labai įpratę sakyti *sukelti pinigus*. Tai yra vertinys iš anglų kalbos – *to rise money*. Dabar kiekvienam bus aišku, ar yra taisyklingas toks sakiny: *Visi susirinkusieji aukavo po penkis dolerius, norėdami sukelti reikiamą pinigų sumą*. Žinoma, jis nėra taisyklingas. Jį taip galėtume pakeisti: *Visi susirinkusieji aukojo po penkis dolerius, norėdami surinkti reikiamą pinigų sumą*.

K A D SU BENDRATIMI IR SU PADALYVIU

Pirmiausia pažvelkime į keletą šios rūšies netaisyklingų, bet labai dažnai kalbose ir spaudoje girdėtų bei matytų sakinių.

Kad išmokti gerai žaisti tenisą, reikia daug praktikuotis. Kad paukščius pagąsdinti, jis pastatė baidyklę. Ji vis ieško, kad ką nors rasti. Kad geriau supratus šią problemą, pastudijavome klausimą iš naujo. Užkūriau krosnį, kad apsisaugojus nuo peršalimo. Kad išvengus nelaimės, vairuotojas pasuko automobilį į šalį. Čia reikia įsidėmėti, kad lietuvių kalboje šalutinių tikslo aplinkybės sakinių, jungiamų jungtuku *kad* (arba *idant*), tarinys negali būti reiškiamas veiksmažodžių bendratimi ar padalyviais. Tad minėtuosius sakinius galima taip pataisyti: Norint išmokti gerai žaisti tenisą, reikia daug praktikuotis. Norėdamas pagąsdinti paukščius, jis pastatė baidyklę. Ši sakinių galėtume ir taip nusakyti: Paukščiams pagąsdinti jis pastatė baidyklę. Ji vis ieško, norėdama ką nors rasti. Norėdami geriau suprasti šią problemą, pastudijavome klausimą iš naujo. Užkūriau krosnį, norėdamas apsisaugoti nuo peršalimo. Vairuotojas pasuko automobilį į šalį, norėdamas išvengti nelaimės.

Iš šių pataisytų sakinių matome, kad paprastai vietoj to netaisyklingai vartojamo *kad* galime vartoti *norint* arba *norėdamas*. Žinoma, tokius sakinius kartais galima ir kitaip pataisyti, bet reikia būtinai priminti, kad jų "netaisytumė", vartodami tikslu, pvz.: Vairuotojas pasuko automobilį į šalį, tikslu išvengti nelaimės. Panašių konstrukcijų su tuo tikslu spaudoje vis pasitaiko, bet tokios konstrukcijos yra visiškai nevertinos.

NEVARTOTINAS N E F O R M O J E

Norėdami išreikšti savo blogą savijautą arba blogesnę negu įprasta fizinę padėtį, kartais pasakome: *Šiandien aš esu ne formoje*. Šis išsireiškimas ypač yra paplitęs sporto pasaulyje. Jeigu koks nors sportininkas blogiau pasirodo, nepasiekia savo įprastų rezultatų, tai sakome, kad jis yra *ne formoje*. Bet tas *ne formoje* yra vertinys iš rusų kalbos. Mes galime puikiausiai be jo apsieiti, sakydami: *Šiandien blogai jaučiuosi, esu susirgęs, šiek tiek negaluoju* ir pan. O kalbėdami apie sportininką "ne formoje", galime sakyti: *Jis yra blogos formos*.

KAI KURIE NETAISYKLINGAI VARTOJAMI ŽODŽIAI

Čia dar nurodysime kai kuriuos dažniau spaudoje pasitaikančius netaisyklingus arba netaisyklingai rašomus žodžius, nors apie vieną kitą jau buvo šiame skyriuje rašyta. Pirma duosime kursyvu netaisyklingą žodį, o skliausteliuose pažymėsime, kaip jis taisyklingai turi būti vartojamas arba koks lietuviškas žodis atitinka svetimos kilmės nevertotiną žodį.

Apibudinti (apibūdinti)

atydus (atidus)

bedarbė (nedarbas)

bujoti (klestėti, vešėti, augti)

b8riuoti (buriuoti)

dirbtinos priemonės (dirbtinės priemonės)

duosnus (dosnus)

filmą (filmas)

gerai girdisi (gerai girdėti, gerai girdimas)

grėsia, grąsina, grąso (gresia, grasina, graso)

hybridas (hibridas)

intimus (intymus)

intryga (intriga)

išpildyti programą, meno kūrinį (atlikti programą, meno kūrinį)

jumoras (humoras)

kontra-pasiūlymas (kontrapasiūlymas)

liūdymas (liudijimas)

liūdyti (liudyti)

meliodija (melodija)

mystika (mistika)

m*gė (mugė)

naturalus (natūralus)

neužilgo (netrukus)

pačio (paties)

pagelba (pagalba)

pravesti programą, vakarą (vadovauti programai, vakarui)

radija, radio (radijas)

reiškia, tu neateisi (vadinas, tu neateisi)

sekmė, tekėmė (sėkmė, tėkmė)

skaitlingai dalyvavo (gausiai dalyvavo)

spalvuotas (spalvotas)

šešiolikto vasario (vasario šešioliktą)

tiesioginiai (tiesiogiai)

trys metai atgal (prieš trejus metus)

tūkstanties (tūkstančio)

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

KAIMAS IR LITERATŪRA

Per paskutiniuosius dvidešimt metų Lietuvos kaimo išvaizda, sąvoka ir struktūra tiek pasikeitė, kad vyresniojo amžiaus išeiviai, kuriems kaimas buvo kasdieninio gyvenimo dalis, jo šiandien nebeatpažintų. Tas idiliškas praeities kaimas yra iš pagrindų pakeistas kolektyvinio ūkininkavimo, jame gimsta, auga ir bręsta žmonės, kuriems senojo kaimo vaizdas nepažįstamas ir, gal būt, tiek pat neįprastas, kaip senajai kartai kolektyviniai ūkiai.

Laisvųjų ūkininkų suvaymui į kolūkius ir kaimų persilaužimo tragedijai daug dėmesio skyrė ir dar tebeskiria tarybinė literatūra. Tenykščiai rašytojai pernelyg daug dėmesio savo kūryboje skiria ir senojo kaimo nostalgijai, jo idealizavimui. Žinoma, tokia apraška negali būti pagirta komunistų partijos vadų ir dėl to jos adresu siunčiami priekaištai. Visa bėda yra ta, kad apie dabartinį-kolūkinį kaimą labai mažai rašoma, mažai juo domimasi. Kaip išsireiškia "Literatūros ir Meno" (nr. 40, *Jaunijai apie kaimą*) puslapiuose: "mūsų literatūra, matyt, dar nespėjo pateikti platesnės meninės šiandieninio, jau galutinai susiformavusio kolūkio kaimo panoramos". Nespėjo ar nenorėjo – čia jau kitas reikalas.

Jeigu rašytojai savanoriškai nesiima aprašinėti tos "kolūkinės panoramos", mėginama įvairiais dirbtiniais būdais juos privesti prie pasisakymų apie dabartinį kaimą. Vienas tokių mėginimų buvo "Lit. ir

Meno" redakcijos paruošta anketa, kurioje Vilniaus jaunųjų rašytojų sekcijos nariai pasisakė kaimo tematika. Kai kurie tų jaunųjų rašytojų atsakymai ar pasisakymai įdomūs tuo, kad, atidavus būtiną papeikimų duoklę senojo kaimo adresu, išskyla aiškus faktas: moderniojo, kolūkinio kaimo panoramoje tos romantiškosios idilijos nedaug yra, o ten išsigalėjusi pilkuma mažai vilioja kūrėją savo perspektyvomis.

Jauniesiems rašytojams buvo pateiktas klausimas: kuo šiandieninis kaimas skiriasi nuo vaikystės atminimų kaimo, kaip pasikeitė jo žmogus, kokie būdingiausi šiuolaikinio kolūkio ir jo žmogaus bruožai?

Petras Dirgėla prieina išvados, kad savo esme lietuvis kaimietis nepasikeitė, nežiūrint išorinių gyvenimo sąlygų pasikeitimo. Jis ir dabar likęs "tylus, darbštus žmogus". Tuo pačiu metamas kaltinimas dabartinei literatūrai, kurioje "taip ir nerado dar savo vietos į aukštį žiūrintis šiuolaikinis kaimietis. Vis rašom apie santykius su materialinėm vertybėm... O tylusis kaimiečių gyvenimas ir literatūroje tebėra tyliausias, Tuo tarpu jį atskleidę, išvystume įdomų, skaudžiai virpantį, prieštarinę šįandieninio žemdirbio dvasinį pasaulį".

Alfredas Šimkus teigia, kad, nežiūrint puikių pavyzdžių jaunam rašytojui iš tokių didžiųjų kūrėjų kaip M. Sluckis, I. Simonaitytė, Just. Marcinkevičius ir eilė kitų, jaunųjų kūryboje "išsigalėjo savotiškas viensėdžio su pakrypusia, apsamanojusia grytele kultas. Gal daugiau mums reiktų pamąstyti, ką naujo ir gražaus sukuria aktyvus šiandieninio gyvenimo procesas ir ko seno, bet gražaus, per jį galime netekti. Kartu su nauju gyvenimo būdu, nauja aplinka atsiranda ir naujos tradicijos, papročiai, tiktai, gal būt, ne tokie išradingi, spalvingi". Šimkus net siūlo ruošti tam tikrus specialistus, kurie "vėliau taptų sumaniais naujų tautinių tradicijų ir papročių normintojais, o, gal būt, net socialinio kaimo tautosakos kūrėjais". Tuo būdu naujamadiškas kaimas gal taptų turtingesnis dvasinėmis, nors ir dirbtinėmis, vertybėmis ir kūrėjo plunksnai patrauklesnis.

Rimantas Šlavelis apgailestauja, kad "nebėra vaikystės kaimo". Žinoma, jis tai priima kaip normalų, neišvengiamą reiškinį, tačiau vis tiek kyla nerimas: šiandieninis žemdirbys yra abejingas žemei. Dalį tos problemos autorius primeta mechanizacijai, kuri žemdirbystės procese panaikinusį tiesioginį žemdirbio sąlytį su žeme, tačiau yra dar ir kas kita... "Šiandien kaimietis be ypatingo skausmo gali nukirsti medį, puošiantį aplinką, gali abejingai žiūrėti į kolūkio laukuose mirkstantį vasarą ar pūvantį šieną laukuose. Ne, jis paims kastuvą ar grėblį, bet tik tada, kai jam bus įsakyta".

R. Šlavelis nesiima nagrinėti tokios lietuvių kaimiečio pasikeitimo priežasties, berdamas tik keletą klausimų ir palikdamas juos atsakyti kiekvienam skaitančiam, tačiau šio jauno žmogaus-rašytojo išvados taip pat vertos dėmesio:

"Sentimentai ir gaudulys išnykstančiam kaimui, rūpestis kaimiečio rytdiena – ne tokia jau didelė blogybė. Geriau nuoširdus jausmas, negu pseudooptimistinė oratorija.

Džiaugiamės ir plojame vyresnės kartos rašytojams, kuriems pavyksta apnuoginti kaimo širdį, užčiuopti aiškų ir sveiką jo pulsą, bet, tur būt, be reikalo badome pirštais tuos, kurie nuvarvina vieną kitą ašarą prie nugriautos trobos slenksčio ar išgirdę laukuose kiaukiant pasilikusį šunį.

Juk daugelis mūsų jau nebeturi vaikystės kaimo".

Iš visų anketoje apie kaimą pasisakiusių jaunųjų rašytojų tik vienas Šlavelis atvirai pasisakė už nostalgiją senajam kaimui ir nesiteisino už "ašaras prie nugriautos trobos". Kitų atsakymai kitokie, nors ta nostalgija ir ten labai ryški, pvz. Zita Mažeikaitė rašo: "Parvažiuoju ir nebeatpažįstu savo kaimo. Net ir žmonės pasikeitę.. tačiau tuoj pat skuba pabrėžti, kad "šalia kelio baltuoja naujos gyvenvietės, kursuoja autobusai, šviečia elektra, kultūros namuose vakarais groja muzika, jaunimas linksminasi".

Daugelis pasisakiusiųjų prasitaria, kad vis dėlto lietuvis žemdirbys dar tebeprisigenda privačios nuosavybės, savo žemės

sklypeliu daugiau rūpindamasis negu plačiais, bet valdiškais, kolūkio laukais.

Ne tik moderniojo Lietuvos kaimo tematika nesusilaukia atitinkamo rašytojų dėmesio (apgailestauja tas pats "Lit. ir Meno" numeris), "šiandieninė mūsų krašto darbininkija, jos gyvenimas ir problemos toli gražu nėra vertai atspindėti mūsų literatūroje". Pavyzdžiui imama Mažeikių naftos perdirbimo kombinato statyba, kurią plačiau nušviesti ruošiamasi netolimoje ateityje. "Reikia tikėtis, kad redakcijos pastangos aktyviai parems ir jaunieji rašytojai, dailininkai, kompozitoriai".

Tik kažin ar ir čia neįsiskverbs ta "nepamtoji" nostalgija ir jaunieji rašytojai nepradės gailėtis švaraus, rafinerijos neužteršto gražiųjų Mažeikių oro, nesubiaurintos gamtos, tinkamai nepaliaupsindami "stambiausios statybos mūsų respublikoje šiame penkmetyje"?

PAGERBTA DAILININKĖ

Už didelius nuopelnus lietuvių dailei meno veikėjai, tapytojai Marijai Cvirkienei suteiktas Lietuvos TSR liaudies dailininkės garbės vardas.

NAFTOS ĮMONĖS MAŽEIKIUOSE

Mažeikiuose šiuo metu pradėtos statyti milžiniškos naftos perdirbimo įmonės. Manoma, kad tai (pagal kapitalinių indėlių apimtį) pati didžiausia statyba Lietuvos istorijoje. Įmonėse bus gaminami įvairūs naftos produktai, kurių vis daugiau prireikia pačios Lietuvos ūkiui. Šiuo metu yra dar tik baigiama statyti gamybinė bazė, tiesiami nauji keliai, geležinkelių linijos ir t.t. Visas darbas numatomas baigti penkerių metų laikotarpyje. Naftos perdirbimo statyboje šiuo metu dirba apie pusantro tūkstančio žmonių, o jų tarpe – bent 20 tautų atstovai.

("Literatūra ir Menas", nr. 44, 1972 m.)

VINCO KRĖVĖS "RAGANIUS"

Praėjusių metų gruodžio 3 d. buvo tradicinė Jaunimo Centro vakarienė. Meninėje programoje buvo suvaidintas Vinco Krėvės "Raganius". Vakarieneje dalyvavo ir trys jaunųjų žurnalistų kursų dalyvės: Emilija Pakštaitė, Ina Stravinskytė ir Ramunė Kubiliūtė. Jos, kiekviena savaip, aprašė "Raganiaus" vaidinimą. Čia dedame jų rašinėlius į šiais metais įvestą naują "Teatro" skyrių. Laukiame šiam skyriui ir daugiau bendradarbių.

Redakcija

Čikaga – lietuvių kultūrinis centras, kurioje sutelktos jėgos įstengia suruošti koncertus, operas, parodas ir minėjimus. Deja, Čikagos lietuviai negali pasididžiuoti drama. Nėra nuolatinio vieneto, kuris mus nustebintų naujomis idėjomis ir premjeromis. Kartais su dideliu entuziazmu laikinai susikuria dramos būreliai, bet retai kada jie pakyla virš mėgėjiškumo ir netrukus vėl išsiskirsto.

Yra ir išimčių. Jaunimo kongreso metu Dalios Juknevičiūtės režisūra mums padovanojo Kosto Ostrausko "Kvartetą", o scenos darbuotojų sąjunga parodė Balio Sruogos spalvingą kūrybą. Aktorių ir režisierės Dalios Juknevičiūtės gabumus publika patvirtino tylą, susikaupimu ir nuoširdžiu plovimu.

Jaunimo Centro 15 metų jubiliejiniame vakare gėrėjomės Vinco Krėvės "Raganiaus" pastatymu. Veikalo centre – Raganius, paprastas, apsukrus ir neperkalbamas kaimietis. Šį vaidmenį atliko Jonas Kelečius, sužavėjęs publiką savo energija ir išradingumu. Jo talentus matėme scenovaizdyje, kostiumuose, režisūroje. Leonas Barauskas įtikinančiai suvaidino bailų Raganiaus draugą. Jūdviejų darni ir subtili vaidyba nulėmė pastatymo pasisekimą. Harmoningai į veiklą įsiliejo ir Arnoldas Alekna, Andrius Barauskas, Stasė Kelečienė. Apšvietimą gražiai tvarkė Č. Rukuiža, o muziką – V. Aleknienė. Žiūrovai jautė vidinę vaidintojų šilumą ir po to klausė: "Kodėl gero daikto taip maža?"

Spaudoje dažnai matome įvairių įvykių aprašymus bei recenzijas, pilnas bereikalingų pasaldymų ir išgyrimų, o tikrai kritikai, kurios labiausiai mums reikia, nebėra vietos. Mąstydamą apie "Raganiaus" pastatymą, negalėjau surasti jokių pasiūlymų, kuriuos būtų galima pritaikyti šiam pastatymui, nebent pradėčiau knistis į neesmines detales, kuriose ir pati paklyščiau.

Čikaga laukia daugiau panašių "Raganių" ir raganių režisierių, kurie savo patirtį ir sugebėjimą perduotų dramos išsiilgusiems ir norintiems vaidinti.

Emilija Pakštaitė

Nuostabu, stebuklinga, žavu – tai tik iš dalies tokie išsireiškimai apibūdina Krėvės "Raganiaus" vaidinimą Jaunimo Centro vakarienos metu. Beveik trūksta žodžių aprašyti šį puikiai atliktą veikalą. Grynu malonumu apsupta, visa publika įsitraukė į vaidinimo nuotaiką bei mintį.

Jau anksčiau pasižymėjusieji aktoriai, Leonas Barauskas ir Jonas Kelečius, palaikė ir iki pabaigos ištęsė gyvą bei linksmą veikalo eigą. Prie to prisidėjo ir Arnoldas Alekna, Andrius Barauskas, Stasė Kelečienė. Dangus buvo stengtas atvaizduoti puikiomis dekoracijomis. Linija ir spalva susijungė, palikdamos eterinį, neregėtą įspūdį.

Ina Stravinskytė

Šiame veikale Vincas Krėvė humoristiškai atvaizdavo pomirtinį gyvenimą. Senas skerdžius Gugis grįžo namo gerokai išgėręs. Staiga prieš jį atsirado neseniai miręs Kukis. Pirmą jis manė, kad tai sapnas, bet ne – numirėlis prabilo. Juodu drauge nuėjo į Gugio namelį. Namelyje buvo labai šalta, ir skerdžius sušalęs mirė. Dabar jis drauge su Kukiu keliavo į pomirtinį pasaulį. Pamatė, kad yra trys keliai: į dangų, į skaistyklą ir į pragarą. Skerdžius norėjo keliauti į dangų, bet Kukis atkreipė jo dėmesį, kad tuo keliu beveik niekas neina, o į skaistyklą, ir ypač į pragarą, eina minios. Tais keliais ejo net kunigai ir vyskupai. Tad ir Kukis patarė eit drauge su visais. Bet skerdžius jokių būdu nesutiko, jis buvo tikras, kad esąs vertas dangaus, nes nieko blogo niekam nėra padaręs.

Pagaliau abudu priėjo prie dangaus vartų. Pasibeldė. Išėjo storas, barzdotas šv. Petras ir paklausė, ko jie nori. Jis girdėjęs, kad mirė Kukis, bet apie Gugį nieko nežinąs, jo nebuvo jo sąrašuose. Bet Gugis taip greitai nenusilei-

ATSILIEPIMAI APIE SPALIO MĖNESIO VEDAMĄJĮ

Praėjusių metų spalio mėn. „Laiškų Lietuviams“ vedamajame buvo kalbama apie didesnę toleranciją ir pagarbą kito nuomonei, nesisavinant tik sau tiesos monopolio. Ten buvo pacituotas ir labai teisingas buvusio Jungtinių Tautų sekretoriaus Dag Hammarskjöld pasakymas: „Šių dienų pasaulis, kaip niekuomet pirmiau, yra suskilęs į dvi dalis, kurių kiekviena kitą laiko klaidos išikūnijimu, o save – tiesos išikūnijimu“. Jeigu tai tinka visam šių dienų pasauliui, tai labai tinka ir mums, lietuviams. Ir tai yra viena didžiausių nelaimių, kuri mus skaldo ir silpnina.

Didelė skaitytojų dauguma tą straipsnį teisingai suprato ir redakcijai už jį dėkojo. Bet

do. Jis būtinai norėjo su savo draugu įeiti į dangų. Gugis pasirodė esąs labai iškalbingas, net šv. Petras negalėjo jo nuginčyti, tad į pagalbą pasišaukė mokytą vyskupą Mikalojų. Bet ir jis dažnai neturėjo ką atsakyti į skerdžiaus iškalbingumą ir jo vartojamus labai paprastus argumentus. Visi ilgokai diskutavo, derėjosi, kol pagaliau šv. Petras, neturėdamas kitos išeities, turėjo ir vieną, ir kitą įleisti į dangų.

Scena buvo paprasta, bet simboliška. Aktoriai tiko savo vaidmenims ir juos labai gerai atliko. Publika atsidėjusi klausėsi ir sekė vaidybos eigą, tik gal vienas kitas, kaip dažnai mūsų parengimuose įvyksta, kartais nelabai kultūringai elgėsi. Visiems buvo maloniai praleistas vakaras, o aš pati pirmą kartą pamačiau humoristiškai atvaizduotą pomirtinį gyvenimą.

Ramunė Kubiliūtė

visuomet atsiranda vienas kitas, kuris neįstengia ar nenori teisingai suprasti, pats visko prisigalvoja, savaip skaitytas mintis interpretuoja ir pradeda net į spaudą apie tas savo liguistas „interpretacijas“ rašyti. Manau, kad būtų nerimta ant tokių žmonių pykti – jų reikia tik gailėtis. Juk turime atsiminti, kiek tie mūsų tautiečiai yra privargę, prikentėję, kiek visokių baimių ir persekiojimų patyrę, kai matė okupantų žiaurumus Lietuvoje, kai reikėjo, rizikuojant gyvybe, nuo jų bėgti, slapstytis, nemaža vargo ir pažeminimų išeivijoje pakelti! O žmogus nėra geležinis, jo nervai kartais neišlaiko, palūžta. Tokiems nelaimingiems žmonėms būtų reikalinga atitinkama pagalba, kurios jie ne visuomet ieško ir gauna. Gal daug labiau stebina redaktoriai, kurie tokius ligos simptomų pasireiškimus į savo laikraščius deda. Gal dar gerai, kad tie ligoniai iš baimės savo pavardės nepasirašo, nes jeigu pasirašytų, tai būtų sukompromituoti prieš visuomenę.

Poroje laikraščių buvo rašyta, kad tą mėnetą spalio mėn. vedamąjį persispausdins „Vilnis“, „Tiesa“, „Gimtas Kraštas“. Iki šiol jie dar to nepadarė ir kiekvienam protaujančiam žmogui aišku, kad niekad nepadarys. Tačiau greičiausiai honorarą, o gal ir pastovią algą iš Lietuvos pavergėjų gautų tie šmeižėjai ar tie laikraščiai, kurie tokius šmeižtus deda, skleidžia melagingas nepatikrintas žinias, nori suniekinti mūsų visuomenės veikėjus, suskaldyti visą mūsų išeiviją ir susilpninti jėgas, kad galėtų ramiau savo planus vykdyti Lietuvos okupantas ir tos šalys, kurios nori su juo draugauti.

Kartais kyla klausimas, ar tai daroma iš visiško neišmanymo, ar iš blogos valios. Atrodo, kad čia elgiamasi pagal tą garsųjį Voltairui priskiriamą šūkį: „Šmelžkite, šmeižkite, viskas nors liks“. Esame dėkingi tiems geros valios žmonėms, kurie suprato ir priėmė to straipsnio mintis taip, kaip jos turėjo būti priimtose. Jų visų atsiliėpimus galima sutraukti į vieno žymaus mūsų bendrinių organizacijų pirmininko mums neseniai atsiųstą padėsinimą: „Parašėte gerą straipsnį. Į nerimtus užsipuolimus nekreipkite jokio dėmesio“. Tokiais atvejais ir kitiems patartume elgtis pagal šiuos, jau kartą „Laiškuose Lietuviams“ cituotus pasakėčios žodžius:

„Žmogeli, jei tavo yr' sąžinė gryna,
Nepaisyk, kad šlovę tau plėšo kaimynai.
Teisingu keliu eik – žinoki, jog paikas,
Nors loja – nustoja, kai pereina laikas“.

BAIMĖ TAPTI TAUTOS IŠDAVIKU

Gerb. Redaktoriau,

Bijau, kad Jūs, p. Redaktoriau, savo straipsniais ir veiksmais ir manęs nepadarytumėt savo tautos išdaviku. Tai būtų malonus „Laiškų Lietuviams“ daugiau man nebesiuntinėti.

Su pagarba S. J.

Mielasis,

Nors Jūs pasirašėte savo pavardę, bet dedame po Jūsų laiškų tik inicialus dėl aukščiau minėtų priežasčių. Kažkada jau esame apie tai rašę, kad jeigu kuriam skaitytojui nepatinka koks nors vienas straipsnis ar viena mintis ir dėl to jis prašo daugiau laikraščio ar žurnalo nesiuntinėti, tai jis primena mažą vaiką, kuris staiga už ką nors užpyksta ant savo draugų, susirenka savo žaislus ir bėga namo šaukdamas: „Daugiau su jumis nebežaisiu!“ Bet šių žodžių netaikome Jums, p. S.J., nes Jūsų atvejis daug rimtesnis. Jus kankina kažkokia keista baimė tapti tautos išdaviku. Dėkojame už atvirą prisipažinimą. Tikrai tai yra keistas ir sunkiai suprantamas psichologinis reiškinys. Juk „Laiškai Lietuviams“ visuomet rašo apie ištikimybę tautai, apie tėvynės meilę, apie visų mūsų vieningą veiklą, siekiant Lietuvos laisvės, o Jums tai sukelia visiškai priešingas mintis – baimė tapti tautos išdaviku. Manome, kad tai tikrai rimtas dalykas, ir, be abejojimo, čia reikia ką nors daryti. Bet ką gi galėtume Jums patarti? Gal būtų, pamėginkite kokiai porai mėnesių užsisakyti kokį nors visiškai priešingos krypties komunistišką laikraštį. Tai būtų radikali priemonė, bet ką gali žinoti – gal ji padės Jums nugalėti tą nelemtą tautos išdavimo baimę.

APIE KĄ TEN BUVO TARTASI?

Apie tą plačiai išgarsintą praėjusios vasaros vaikų ekskursiją į Lietuvą jau daug buvo rašyta ir kalbėta. Gaila, kad daugiausia rašė ir kalbėjo tie, kurie apie ją mažiausiai žinojo. Tos ekskursijos ruošėjai, norėdami ją besidomintiems suteikti daugiau informacijų, buvo sušaukę Cicero mieste savotišką spaudos konferenciją, į kurią kvietė kai kuriuos visuomenės veikėjus, redaktorių, kunigus, daktarus. Ne visi kviestieji atvyko. Atvykusiems buvo parodytas trumputis filmas ir šiek tiek skaidrių iš tos buvusios kelionės. Po to vyko spaudos konferencija. Į susirinkusių klausimus atsakinėjo toje ekskursijoje dalyvavusios trys vyresnio amžiaus mergaitės ir vienas berniukas. Klausėjai iš pirmųjų lūpų norėjo sužinoti

(tik tam tikslui jie ir atvyko), kaip tie vaikai žiūri į tą buvusią stovyklą ir kitus su ja susijusius klausimus. Jokių pasitarimų dėl kitų panašių ekskursijų organizavimo ar neorganizavimo nebuvo. Tiesa, kaip jau ne visai tiksliai „Vienybėje“ paduotoje žinutėje buvo rašyta, p. Kreivėnas savo kalboje prabėgomis paminėjo apie galimybę (ar negalimybę) tokią ekskursiją organizuoti ateityje, bet susirinkusieji į tai neatkreipė jokio dėmesio, nes jie buvo susirinkę sužinoti ne tai, kas gali būti ateityje, bet tik tai, kas ir kaip buvo padaryta praeityje. Tai ir viskas.

LIETUVA AR OKUPUOTA LIETUVA?

Gerbiamas Redaktoriau,

Ne paslaptis, kad mūsų spaudoje, nors ir ne visoje, jau kuris laikas kunkuliuoja tas kontroversinis su Lietuva bendravimo klausimas. Nors Jūsų puikus straipsnis spalio mėn. numeryje tiesiogiai apie tą bendravimą visai nekalbėjo, bet atsirado vienas kitas, kuris visiškai be reikalo pradėjo dėl to straipsnio jaudintis, rašinėti į spaudą, kartais vartojant labai nekultūringus, demagogiškus ir šlykščius metodus. Nežinau, kaip žmonės gali būti tokie akli. Vienaime laikraštyje skaičiau, kad Jums prikišama, jog ten rašęs, kad nereikia turėti savo nuomonės, bet Jūs kaip tik priešingai rašote. Štai Jūsų žodžiai: „Iš to, kas čia pasakyta, būtų labai klaidinga daryti išvadą, kad aš niekad apie nieką negaliu spręsti nei savo nuomonės pareikšti, nes visuomet galiu suklysti. Mes galime ir turime turėti savo nuomonę, bet niekad negalvoti, kad mūsų nuomonė yra vienintelė teisinga, kad mes turime neklaidingumo dovaną, kad visi, kitaip manantieji, klysta. Visuose sprendimuose reikia daug išminties, atsargumo ir tolerancijos“. Tai aukso žodžiai, deja, tie demagogai jų nenorėjo matyti.

Nerasdami prie ko tame straipsnyje pribiti, jie pradėjo vaikiškai kabinėtis prie atskirų žodžių. Piktinosi, kad Jūs vartojate žodį Lietuva, o nesakote okupuota Lietuva. Rašote jaunimo stovyklą, o ne pionierių stovyklą. Man taip pat tie nuolatiniai epitetai prie žodžio Lietuva taip įgriso, tai neiškenčiau ir parašiau Jums šį laišką, norėdama daugiau sužinoti, kaip Jūs į šį klausimą žiūrite.

Su pagarba Jūsų

Skaitytoja

Mieloji Skaitytoja,

Dėkoju už laišką. Nežinau, dėl ko Jums tie epitetai įgriso, bet, Jums pageidaujant, trum-

pai pasistengsiu atsakyti, dėl ko aš jų paprastai nevartuju. Jeigu mes rašytume į svetimą spaudą, tai būtų labai gera visuomet priminti, kad Lietuva yra okupuota, nes daugumas svetimtaučių to nežino, bet mūsų spaudoje tie epitetai visai nereikalingi. Nejaugi mes tokios trumpos atminties, kad nuolat ir nuolat sau turime priminti, kad Lietuva okupuota? Jeigu kam tie epitetai patinka, tegul juos naudoja, bet tegul neverčia ir kitų sekti jų pavyzdžiu. Štai kaip Lietuva įvairių įsitikinimų žmonių yra vadinama: Tarybinė Lietuva, Sovietinė Lietuva, Okupuota Lietuva. Aš nepripažįstu nei jos "tarybiškumo", nei sovietiško, nei okupacijos, todėl ji man buvo, yra ir bus Lietuva. Ta pati Lietuva, kurioje aš gimiau ir augau, ta pati Lietuva, kurią Mindaugas sujungė, ta pati, kuri ilgai buvo caro prispausta, ta pati, kuri galėjo pasidžiaugti per dvidešimt metų nepriklausomybę, ta pati, kuri dabar prislėgta raudonojo okupanto. Aš ją tiek pat myliu dabar, kaip ir pirmiau, o gal dabar dar labiau. Juk jeigu mano motina pateks į kalėjimą, neteks laisvės, bus kankinama, aš ją dar labiau mylėsiu ir ją rūpinsiuos. Ir niekas neturės teisės reikalauti, kad aš jos daugiau nebevadinau savo mama, bet turėčiau sakyti: kalinė mama, kankinė mama, į kalėjimą pasodintoji mama. Man ji buvo, yra ir bus **mama**.

Taip pat ir laiškus siųsdamas į Lietuvą, aš niekad prie žodžio Lithuania nepridedu SSR, ir laiškai visuomet nueina. Juk Amerikos paštas puikiai žino, kur yra Lietuva. Tad tegul niekas nebando man primesti savo nuomonės, tegul niekas nebando manęs versti atsižadėti Lietuvos ir ją pakeisti kitu vardu ar net pradėti jos neapkęsti.

Mūsų visi tautos kovotojai ir patriarchai, gyvenusieji caristinės Rusijos pavergtoje Lietuvoje, ją taip pat vadino Lietuva. Kudirka, rašydamas himną, nesakė: "Okupuotoji Lietuva, pavergtoji tėvyne mūsų. . . N e i Maironis nerašė: "Okupuota Lietuva brangi..

Dar kartoju, kad aš nesmerkiu tų, kurie kitaip galvoja, tik tegul jie nesistengia savo galvosenos kitiems primesti ir versti juos elgtis prieš savo sąžinę..

O dėl tų pionierių tai galima tiek pasakyti, kad dabar Lietuvoje praktiškai visi vaikai yra ir turi būti pionieriai, panašiai kaip ir kituose totalitariniuose kraštuose visuomet būdavo: Italijoje visi vaikai turėjo priklausyti fašistų organizacijai Balilla, Vokietijoje – Hitlerjugend. Tai ar dėl to dabar Lietuvos vaikų mes negalime vadinti vaikais, o jaunimo – jauniu? Ar turime būtinai juos vadinti su tam tikra panieka pionieriais ir komjaunuoliais? Žinokime, kad iš jų išaugo ir dar daug išaugs kalantų ir kudirkų.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Šių metų konkurso tema: *Kaip tikėjimas prarandamas ir atrandamas*. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos: I – 100 dol. (mecenatai – Vincas ir Ona Kuliešiai), II – 75 dol. (mecenatė – Aldona Mažeikienė), III – 50 dol. (mecenatė – Stefanija Rudokienė). Straipsnis turi būti pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną atskirame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1973 m. vasario mėn. 1 dienos.

Jau sudaryta konkurso vertinimo komisija: Liuda Germanienė, Gailutė Valiulienė, Karolis Drunga, dr. Algis Norvilas ir kun. Leonas Zaremba, S.J.

Premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" metiniame parengime 1973 m. kovo mėn. 17 d. Jaunimo Centre. Meninėje dalyje bus dvi vienaveiksmės operos: "Sūnus palaidūnas" (C. A. Debussy) ir "Telefonas" (G. C. Menotti). Operose dainuoja: Praurimė Ragienė, Aušra Baronaitytė, dr. Algirdas Kriščiūnas ir Julius Savrimas. Akompanuoja Manigirdas Motekaitis.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Ada Karvelytė. NE TIE VARPAL. Lyrika. Viršelis P. Jurkaus. Išleido "Darbininkas", 910 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Pirmasis poetės eilėraščių rinkinys. 64 psl., kaina 2 dol.

GINA ČAPKAUSKIENĖ DAINUOJA. Tai yra pirmoji mūsų žinomos solistės įdainuota ilgo grojimo plokštelė lietuvių kalba. Plokštelėje įdainuota 13 įvairių kompozitorių dainų. Plokštelės kaina su persiuntimu – 6.75 dol. Užsakant plokšteles, siųsti pinigus šiuo adresu: P.O. Box 122, La Šalie 650, Que., Canada.

Antanas Musteikis. KIAUROS RIEŠKUČIOS. Romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas Čikagoje 1972 m. Viršelis – Ados Korsakaitės-Sutkuvienės. 260 psl., kaina 4.50 dol.

DAINOS IR GIESMĖS. 24 kompozitoriaus Juozo Gaubo kompozicijos solo, mišriam ir vaikų chorui, bažnytinės giesmės, kurias atrinko ir kai kurioms akompanimentus parašė kompozitorius Bruno Markaitis, S.J. Aplanką piešė Marija Biržiškaitė-Žymantienė. Mecenatas – Vytautas Paškauskas. Rinkinio išleidimu rūpinosi Valė Barmienė, 1311 McCollum St., Los Angeles, Calif. 90026. Kaina 3 dol. Pajamos skiriamos Lietuvių Skaučių Seserijai.

JURGIS KRASNICKAS. 50 metų mirties sukakčiai paminėti. Redagavo Vincas Liulevičius. Išleido Studentų Ateitininkų Sąjunga. Kieti viršeliai, 192 psl., kaina 4 dol. Knygą galima gauti pas redaktorių: 6540 S. Campbell Ave., Chicago, 111. 60629.

R. Černius. LIETUVIU KALBOS PRATIMAI penktai klasei arba devintam skyriui. Išleido JAV LB Švietimo Taryba 1972 m. Tai gražiai atliktas jauno mokytojo darbas, tik atrodo, kad penktai klasei kai kurie pratimai gali būti per lengvi.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI. K. Donelaičio lituanistinės mokyklos mokinių laikraštėlis, 1972 m. nr. 2.

KRIVŪLĖ. Leidžia Vakarų Europos lietuvių sielovada. 1972 m., nr. 3(8).

KONKURSAS BAIGIASI

Neužmirškite, kad "Laiškų Lietuviams" konkursas baigiasi š.m. vasario mėn. 1 dieną. Tad jau reikia būtinai užbaigti straipsnius ir siųsti redakcijai. Šių metų konkurso tema apie tikėjimo praradimą ir atradimą, be abejo, nėra lengva, bet labai įdomi ir naudinga panagrinėti. Tikimės, kad bus nemaža pasiryžėlių, kurie paruos įdomių straipsnių. Laimėtojams premijos bus įteiktos kovo mėn. 17 d. Jaunimo Centre. Meninėje programoje bus dvi viena-veiksmės operos. Pastatymas ir režisūra – Izabelės Motekaitienės. Baletu rūpinasi Kristina Žebrauskaitė-Gintautienė.